

mladika

5

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1979 LETO XXIII. - ŠTEV. 5

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

Pred dvojnimi volitvami . . .	73
S. Rudolf: Z manjšinami v Evropo in rimski parlament	74
Kristjan Sedmak: Požigalec Pod črto	75
Lado Piščanc: V zelenih da- ljavah božje bodočnosti . .	76
Bruna Pertot: Potepuški dol- golasec koromač	78
Drobni nasveti	81
Martin Jevnikar: Slovenske povojne revije v Italiji (Zaliv)	82
Pavle Merkù: Žive besede v naših narečjih	83
Ivo Jevnikar: Drobci iz manj- šinskega sveta	84
Staro in novo o naravi in človeku	85
Edi Žerjal: Družbeno - zdrav- stveni konzorcij	86
Antena	87
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Ace Mermolja)	88
Ocene: Milena Merlak: Kul- turno pismo z Dunaja; To- maž Simčič: Sklepna kon- certa Glasbene matice; Lev Detela: Spomini Anto- na Dermote	90
Čuk na Obelisku	96
Na platnicah: Pisma; Za smeh	

Zunanja oprema: Jasna Merkù

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768.89

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

Član USPI (Zveze ita-
lijanskega periodičnega
tiska)

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

VSE LEPO, PETER!

Podpisana sem stalna poslušalka slovenskih oddaj Radia Trst in želim s tem pismom izraziti obžalovanje in protest, da se je kar nenadoma prekinila priljubljena oddaja »Vse lepo, vaš Peter«. Če rečem, da govorim tudi v imenu številnih poslušalcev, ni to običajna dopisna fraza, ampak resnica, ker poznam sama veliko ljudi prav podobnih misli.

Nisem žrtev kaknega »divizma«, moram pa reči, da je bil Peter v svoji oddaji (in tudi že v prejšnji, »Tekmujte s Petrom«) zares sijajen. S svojim prijetnim načinom komuniciranja je znal vzpostaviti tako prijazen človeški stik, kot se to le redko dogaja v naši dobi šušmarstva, polkulturnosti in važnjakarstva.

Peter je imel znanje, takt, nasmeš, srčno kulturo in še perfektno

slovenščino zraven — se vam zdi, da se kopljemo v inflaciji takih kvalitet? Sobota je bil radijski dan, ki smo ga pričakovali res z veseljem.

Zdaj je tega nenadoma konec. Čemu naenkrat ta »veto«, potem ko je toliko mesecev bilo vse v redu? Ali sedanje slovensko vodstvo, ki ima — tako slišim — veliko več avtonomije kot kdajkoli prej, zares ni zmožno premagati ovire, ki je tako neprijetno blokirala eno najboljših rubrik v vsej zgodovini Radia Trst A?

Še vedno upam, da bomo Petra spet slišali iz sprejemnikov. Naj radijsko vodstvo le izvede anketo med poslušalci, pa bo spoznalo, koliko ljudi je enakega mnenja kot jaz!

(Podpis)

dalje na strani 96 ■

Deset let ansambla Taims

Ansambel TA'IMS z Opčin je imel 24. aprila v Kulturnem domu v Trstu jubilejni koncert, s katerim je proslavil 10-letnico svojega obstoja. Podal je izbor najlepših pesmi in melodij s svojih okoli 150 nastopov in koncertov. S tako glasbeno vizitko je prikazal svoj slog in kvaliteto, hkrati pa tudi program za vedro nadaljevanje.

TAIMS raste iz tiste zvrsti, ki jo je nekdo označil za »lahko glasbo v narodni noši«; ta je že nekaj desetletij popularna v Sloveniji in zamejstvu, poznana in cenjena pa je tudi

po vsej alpski Evropi in še kje. Openski glasbeniki pa pri tem niso le spretni poustvarjalci, saj imajo celo vrsto tudi lastnih popevk ter opazno razvijajo slog, ki postaja čedalje bolj njihov.

Ansambel, ki dolguje nastanek in uspešen razvoj svojemu mentorju Francu Pohajaču, pa ima tudi jasen pečat prijateljsko povezane dinamične ekipe, ki hoče sodelovati pri življenju slovenske zavesti na teh tleh. Tudi zato je časten gost na naslovni strani naše revije, ki mu želi veliko uspehov tudi vnaprej.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mlajč, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Posamezna številka Mladike stane 500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 5.000 lir, podporna 10.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 100 ND, podporna 200 ND. Druge države 10 US dolarjev (podporna 30 US dolarjev).

PRED DVOJNIMI VOLITVAMI

V prvi polovici junija bomo dvakrat poklicani, da kot posamezniki - državljani Italije in kot člani slovenske narodnostne skupnosti v volilni kabini svobodno izpričamo svoje idejno - politično prepričanje in narodno pripadnost. 3. in 4. junija bomo volili v rimski parlament, 10. junija pa bodo prve neposredne volitve v evropski parlament v Strasbourgu.

Pomena volitev ni treba posebej poudarjati, saj je vsaka volilna preizkušnja doslej bila pravi izpit in barometer slovenstva med našo manjšino. Tokrat bo to še bolj res in tudi tokrat bodo naši nasprotniki preštevali slovenske glasove in skušali iz volilnih izidov škodoželjno razbrati upadanje glasov Slovenske skupnosti. Že prej nas bodo skušali prepričati, da so ti glasovi izgubljeni in nepotrebni, češ da bodo velike, vsedržavne stranke same zagotovile pravice slovenski manjšini. Dovolite, toda to pesem poznamo 30 in več let. Naš dvom v taka zagotovila in obljube je še toliko bolj upravičen, če pomislimo na probleme, s katerimi se bodo morale ubadati vsedržavne stranke v novi zakonodaji: splošna gospodarska kriza, energetska vprašanja, terorizem, reforme ... zares se lahko bojimo, da bodo v Rimu spet pozabili na nas. Pa ne samo v Rimu, saj se nekatere stranke (ne samo KD) zelo bojijo učinka zlozlozrega gesla »No al bilinguismo!«.

Krivični zakoni in razcepljenost slovenskih volilcev nam onemogočajo neposredno zastopstvo v rimskem parlamentu, za evropske volitve pa so se sploh vsi zmenili, da bi glas manjšin čim manj prišel do izraza. Zato je Slovenska skupnost po globokem premisleku sklenila ubrati pot, ki je edina poštena in nudi zadostna jamstva uspeha. Za obe volilni preizkušnji se je Slovenska skupnost odločila za dosledno manjšinsko izbiro, ki predstavlja zaključek daljšega prizadevanja za skupni nastop vseh manjšin v Italiji. Umanjkali so Južni Tirolci, ki so se izneverili manjšinski solidarnosti.

Zaveznitvo s Furlanskim gibanjem za politične volitve in z Valdostanci in ostalimi skupinami za

evropske volitve pa seveda postavlja tudi neke probleme. Ne gre za politična ali ideološka vprašanja, saj so tako pri enih, kot pri drugih prisotne razne idejno-politične struje, kot pri Slovenski skupnosti. To so torej čiste manjšinske, pluralistične, demokratične stranke, od katerih se Slovenci nimamo kaj bati.

Toda odprta vprašanja so. Tisto, ki najbolj pade v oči, zadeva naš znak, lipovo vejico, ki je tokrat ne bomo videli ne na glasovnicah za parlament in niti ne na tistih za evropske volitve. Volilni zakoni in pravilniki so onemogočili prisotnost lipove vejice skupaj s simboli drugih strank, s katerimi sodelujemo; ostali so znaki najmočnejših skupin. Proti zavrnitvi našega znaka smo že odločno protestirali, ker vse to preveč diši po poskusih, da bi bojkotirali naše zaveznitvo z drugimi strankami manjšin.

Zaveznitvo pa je preveč dragoceno, da bi se mu mogli odpovedati samo zaradi znaka. Skupni nastop pomeni namreč resnično možnost, da s pomočjo Furlanskega gibanja izvolimo svojega predstavnika v rimski parlament, kjer bo polnopravno zastopal obe narodnostni skupnosti. Prav tako obstajajo konkretne možnosti, da vse manjšine v Italiji spravijo svojega zastopnika v Strasbourg, kjer bodo lahko pred najširšim avditorijem izpričale svojo voljo po življenju in po ohranitvi svoje kulture, jezika in običajev.

To zaveznitvo predstavlja torej neke vrste zrelostni izpit za slovenske volivce: če hočemo dokazati, da zares živimo, da nam je zares za to, da dobimo zastopstvo v predstavnih organih v Rimu in Evropi, potem vprašanje znaka ne more predstavljati nobenega problema. Na vseh listah, tako za volitve v poslansko zbornico in senat kot za evropski parlament, bodo namreč slovenski kandidati, ki jamčijo, da naši glasovi ne bodo izgubljeni, da ne bodo zavrženi, temveč da bodo še enkrat izpričali naš obstoj in našo pravico do življenja.

Z manjšinami v Evropo in rimski parlament

Nočemo privilegijev, hočemo pravice, ki nam pripadajo po ustavi in za katere smo se borili v osvobodilnem boju, ki se je pri nas pričel pred 55 leti, takoj po nastopu fašizma, to so najpogostejše besede, ki jih slišimo v dolini Aosta, od Gressoneya do Bionaza pa od Cogne do Courmayeurja. Borili smo se in se borimo proti raznarodovanju, nasilnemu priseljevanju, potujčevanju.

Ugotovitve torej, ki v polnem držijo za naše razmere, zahteve, ki nas družijo in so nam edine, boj, ki je skupen.

In vendar vlada splošno prepričanje, da je francoska manjšina v dolini Aosta zaščitená, da v polnem uživa pravice, da ima zakonsko zagotovljeno lastno predstavništvo v rimskem parlamentu. Vse to le na videz.

Na prvi pogled bi tujec tudi za nas dejal, da je vse, ali vsaj marsikaj urejeno, ko mu kažemo naše liste in revije, mu razkazujemo šole in gledališče, ko posluša radio v slovenščini.

Toda če bi bilo res, da je položaj manjšin urejen, zakaj bi se še danes borili za narodni, politični, kulturni in socialni obstoj? Če Aostanci še danes nimajo šol s francoskim učnim jezikom, je jasno, da tudi njihov položaj nikakor ni rožnat.

Podobne razmere, iste zahteve: povsem razumljivo, da sta manjšini — kljub razdalji 600 kilometrov — našli skupni jezik, zaveznitvo v boju za narodnostne pravice.

SLOVENSKA SKUPNOST in UNION VALDÔTAINE sta skupne težnje konkretizirali s političnim zaveznitvom, skupnim nastopom na evropskih volitvah. Črnordeči valdostanski lev je volilni znak — edini možni zaradi volilnih predpisov —, ki združuje manjšini od skrajnega vzhoda do skrajnega zahoda Alp. K temu boju so se pridružile še druge etnične skupine od Furlanov do Okcitancev, ki se kot politične formacije šele osveščajo.

Na poti sodelovanja in zavezništva z jezikovnimi skupinami je SLOVENSKA SKUPNOST nadaljevala tudi pri snovanju list za rimski parlament. Nastala je skupna lista s Furlanskim gibanjem — kljub vsem težavam in nasprotovanjem —, stranko, ki je pripravljena sodelovati v boju za polnopravno priznanje pravic Slovencev v videmski pokrajini.

Prvič v povojni zgodovini nudi SLOVENSKA SKUPNOST svojim volilcem konkretno možnost za izvolitev predstavnika tako v evropski kot rimski parlament. Izvoljen bo v vsakem primeru predstavnik manjšine, če pa bo Slovenec, je odvisno od naših preferenčnih glasov.

Toda to ni edini politični uspeh SLOVENSKE SKUPNOSTI.

Če bi se katerikoli vsedržavni stranki, gibanju, skupinici še tako skromnega pomena posrečilo zadati po eni strani silovito politično zaušnico in po drugi dobesedno razbiti krajevno listo, ki si je v Trstu na zadnjih volitvah zagotovila relativno večino, tedaj bi novica odjeknila ne zgolj v krajevnem merilu, pač pa bi se v Trst zgrnila cela kopica posebnih dopisnikov in poročevalcev od vsepovsod.

Toda ker je to dvojno zmago izbojevala manjšinska politična organizacija — trn v peti vsem vsedržavnim strankam — je obveljalo ustaljeno načelo molka ali polmolka. Razbobnati resnico bi pomenilo ovrednotiti SLOVENSKO SKUPNOST, ji dati priznanje, potrditi pravilnost njenega doslednega boja za narodnostne pravice, razgrniti pred javnostjo krivice, ki jih italijanska republika v dobrih 34 letih ni znala odpraviti.

SLOVENSKA SKUPNOST je uspela tam, kjer je ostalim strankam spodletelo: odrezati Listo za Trst od evropskih volitev in razbiti enotnost njenih ideološko tako različnih privrženecv. Če se torej »meloni« ne bodo predstavili na evropskih volitvah je to zasluga, izključna zasluga SLOVENSKE SKUPNOSTI. Če se bodo glasovi Liste za Trst razpršili med liberalce (Cecovini), radikalce (Giuricin) in druge, je tudi izključna zasluga SLOVENSKE SKUPNOSTI.

S. Rudolf

Za ljubitelje narodno-zabavne glasbe:

- nedelja, 3. junija:
koncert v Parku Finžgarjevega doma na Opčinah
- sobota, 7. in nedelja, 8. julija:
festival narodno-zabavne glasbe v Števerjanu

POŽIGALEC

(Druga nagrada na natečaju za novele)

IN NOME DELLA LEGGE E DELLA REPUBBLICA ITALIANA ... je začel predsednik sodnega zbora na tržaškem sodišču, toda on ga ni več slišal, ker mu je to preprečeval strah. Smrtno blede je nepremično stal. Njegove misli so ga nehote ponesele v »njegov« Strmec, v ta še preostali, naravni del kriškega brega, kjer je narava še narava, polna fazanov, ki so prava lovčeva strast, kakor so bili Finžgarju divji petelini, polna zajcev, ki jih danes drugod skoro ne vidimo in srn, dobro rejenih, saj trave ne manjka ter ptičev, ki s svojimi koncerti prebujajo in uspavajo Strmčeve dneve in noči.

Na misel mu je prišel mlad srnjak, ki se je zapletel v mrežo; kako je ubogi trepetal, ko se mu je približal, da ga osvoboditi. Še se je živo spominjal: otroci, ki so prej veselo vzklikali, so kar zadržali sapo, češ kaj bo sedaj, kaj bo naredil srnjakeček? Ta pa je v trenutku, ko je čutil osvoboditev in še preden so se otroci zavedeli, skokoma izginil izpred oči po bregu navzgor naravnost proti Sv. Primožu, ki stoletja bdi nad Strmecem, Pavlovcem in Stražo.

»Svoboda živih bitij mu je polnila prsi«, je pomislil in globoko zadihl ob spominu na srnjakov beg v prostost. Zadovoljen je bil, da ga je osvobodil.

Hvaležen je bil očetu in bratom, da je podedoval ta košček brega nad morjem, nad Grljanom in Miramarom, kjer je lahko v daljavi videl slovensko Istro, na drugi strani pa Gradež, Barbano, Zdobu in del furlanske nižine. Skoro bi se dotaknil tega romantičnega in mogočnega gradu, ki v sebi skriva del naše bližnje, a vendar že skoro pozabljene preteklosti, ki je globoko zorala v nas in zapustila še tako globoke sledi. V mislih mu je še odzvanjala glasba miramarskih predstav in zato ni mogel mimo vsega onega, o čemer prireditelj ne govori, kako so naši ljudje garali, gradili grad, kako so morali odstopati svoje vinograde in njive ... Brez dvoma je bila to prva velika razlastitev naše zemlje in prva izguba naše obale. »Tudi zato ga je hudič vzel«, je ježno pomislil. Daljnji tovariš v trpljenju in v izkoriščanju, Veliki Mehikanec, je to zavestno ali vsaj podzavestno čutil in ga tudi zato upravičeno obsodil na smrt.

... IL TRIBUNALE ...

... In tu v bregu je pogosto sedel in opazoval morje, naravno, tako da ga je morala žena večkrat opozoriti, da ni prišel sem sedet, ampak delat; tu je užival truden od mesta in od ljudi; otrok se je igral, žena pa je delala svoje. Celo mačka je bila tu

drugačna, nič več tako lena; skakljala je po travi kot prenovljena; žena jo je vzela s seboj, da se bo »nalovila, ker se v stanovanju ne more, pa zdravilnih trav najedla, ona že ve katerih«, je modrovala žena. In otrok je s ponosom nosil to Mustafo, tako je bilo namreč mački ime. Njemu je bilo prav, saj je bila žival del družine. Pravzaprav mu je bilo tu v Strmecu vse prav. »Nikjer ni tako čudovitega sončnega zatona«, je večkrat pribil s polno prepričanostjo. Zaljubljen je bil v te sončne zatone, tako polne kakor jesenske, tako zimske kot pomladne, tako da je šel in kupil ženi barve, da mu bi le nekaj podobnega narisala; sam namreč si ni upal vzeti čopiča v roke, bal se je, da bi oskrunil to naravo. »Tako bom tudi doma gledal vsaj enega izmed teh sončnih zatонов«, je povedal na glas. Ribe, kriške ribe, ima že narisane. Nekoč je zagledal v gostilni pri O ... čudovite ribe dalmatinskega slikarja. Ze'lo so mu bile všeč, to je opazil tudi gostilničar F ..., tako da mu je podaril sliko. Tako je imel kos morja doma. »Če že ne morem živeti pri morju, če že ne morem več na sardele, guže, sardune, tune, sipe in koromalje, ... bom imel vsaj ribe doma. Saj so kakor žive!« In postavil je sliko nad pisalno mizo, kjer je še danes.

Vso to podedovano divjino je moral očistiti, ker od domačih nihče že leta ni čistil, ker nihče ni hodil v Strmec, nihče ni obdeloval tega nekdanjega vinograda rimske cesarice, ki je dajal Liviji vino, da ga je uživala izključno kot zdravilo, zato so mu ga tudi bratje pustili. In tako se je odločil, da bo očistil iz spoštovanja do svojih, mogoče, ker je stanoval v mestu, mogoče, da bi imel nekaj svojega, mogoče ... Najbolj gotovo pa ga je očistil, ker morajo biti stvari očiščene; zanemarjene so grde. In tako se je lotil dela, kakor so ga učili doma, kot je videl pri svojih, zato je šlo tudi vse gladko in prav.

Ostalo mu je le nekaj rezjevke, ki se je ne da nikakor izpuliti, vse drugo, grgun, sirkovko, klesiniko, slak, srbuto, btunščeje, celo pzdunklo in grano je že zdavnaj očistil; preglavice mu je delal grgun, ki ga je polno v Pavlovcih, Strmecih, na Skdancu in na Straži. *) Pa saj ga je ves kriški breg poln, posebno odkar ni več krav. Ne da bi krave hodile v breg. Te se niso pasle v bregu, le kmetice so požele vse in so potem nosile na glavi po celem kriškem bregu v vas za krave. In pri tem je bila njegova mati prava prvakinja, saj je do osme zjutraj prinesla do-

*) Razne trave in pleveli, ki jih je poln kriški breg.

mov celi dve bremeni trave, eno ob šestih, drugo ob osmih; med enim in drugim pa je šla in zbudila otroke, ker so morali na pašo...

Zato ni ostalo drugega kakor čiščenje z ognjem. Drugače ne gre. Naši stari so to že zdavnaj pogrunтали, mi pa pozabljamo.

Iz majhnega ognja se je kot blisk razvnel cel plamen. »Niti če bi ga polil z bencinom, ne bi mogel tako goreti!« je komaj pomislil, ko je skočil z oljčno vejo v rokah na divji ogenj. Ženo je poslal po brate, ki so delali v bližini, sam pa je s frasko neusmiljeno mahal po ognju. Ko je otrok videl očeta vsega spačenega in zagorelega v obraz, čeprav se je prej v svoji neizkušenosti veselil, je sedaj planil v jok: ustrašil se je ognja. »Moral bi moriti ogenj in tolažiti otroka«, je pomislil, namesto tega pa je zarohnel na otroka, naj vendar neha, kakor da bi bil otrok kriv. Takoj ga je speklo pri srcu, tako da je še z večjo ihto mahal z vejo po ognju na desno in na levo, naprej in nazaj, na vse strani. Toda ogenj se je vedno bolj širil. Otroku pa se je vedno bolj jokalo, tudi zato ker ni imel matere. Sam pa ni več utegnil zakričati na otroka, naj vendar neha, ker je sedaj že obupno mahal. Vsepovsod, kamorkoli je pogledal, je bil en sam ogenj! Utegnil je še videti otroka, ki je zadrževal solze in v groznem strahu gledal očeta, ki je gasil ogenj. Zasmilil

se mu je otrok, žal mu je bilo, da je prej zakričal nanj, toda ni si mogel pomagati, saj je bil obupan. Sedaj ni utegnil misliti na otroka, vse se mu je prepletalo: ogenj, plameni, saje, otrok, njegov jok, zadržane solze, brezuspešnost, brezupnost, ker se je ogenj strahovito širil proti Sv. Primožu, proti gozdu, kraški planoti, proti Grljanu in Miramaru, povsod, kamor je pogledal, je bil en sam strahoten ogenj!

... VISTI GLI ARTICOLI ...

Ko je zagledal brate, ki so mu hiteli na pomoč, so se mu zdeli kot božji poslanci. Tako jim je bil hvaležen. Kar odleglo mu je. Ni bil več sam. Odložil je sežgano frasko, že se mu je zdel ogenj manjši. V mislih je zahvalil Boga, da mu je dal brate.

Toda niti bratje niso bili kos visokim plamenom, ki so bili že v samem gozdu. Tedaj se je odločil in šel po gasilce: ogenj je prešel meje njihovih zmogljivosti in je resno ogrožal kriški gozd.

»Kras je bil včeraj rdeč«, je naveliko prinašal naslednji dan tržaški dnevnik. »Spet je gorelo na Krasu«, je pritrdil v podnaslovu in krivdo pripisoval malomarnosti kriških kmetov, ki po stari navadi sežigajo travo in robidovje.

Stisnilo ga je pri srcu, tako da se je sključil in nemo odšel na delo. Kmalu mu je brat telefoniral,

— pod črto - pod črto —

PRVI MAJ V SLOVENIJI

Glavna prvomajska prireditev v Sloveniji je bila v Bohinjski Bistrici, kjer so odprli novi dom Jože Ažmana. Ob tej priložnosti je bila v novem domu seja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, katere se je udeležil tudi predsednik Tito. Po predsednikovih uvodnih besedah je spregovoril France Popit. Spregovoril je v srbohrvaščini. Za njim pa je imel osrednji govor Stane Dolanc. Tudi on v srbohrvaščini.

Morda bi razumeli Slovenca, ki govori v srbohrvaščini v Beogradu ali v Zagrebu, toda Slovenec, politični voditelj, ki na lastnih tleh, v svoji domovini in svojim ljudem govori v srbohrvaščini, ni opravičljiv.

Ali je bilo potrebno leto 1848 in leto 1918 in leto 1945? Ali je bil potreben ves slovenski prepod? Ali ni bilo škoda žrtev, truda, mrtvih? Kaj bi rekli Prešeren in Cankar in Levstik, ko bi poslušali slovenske politike, ki v lastni državi govore v tujem jeziku? V Trstu pa naj bi se Slovenci borili za uveljavitev slovensčine!

Rad bi vedel, s kakšnimi občutki je poslušal ta govora Josip Vidmar,

ki je sedel v dvorani in ju poslušal. Josip Vidmar, avtor predvojne knjige Kulturni problemi slovenstva.

Kje je, kaj je slovenstvo danes?

OKROGLA MIZA O SOŽITJU MED SLOVENCIM IN ITALIJANI

Na pobudo Komunistične partije Italije je bila 8. maja letos v tržaškem Avditoriju okrogla miza o sožitju med Slovenci in Italijani v Trstu. Ker je bila od vsega začetka, kljub zanikanju organizatorjev, zamišljena kot propagandna prireditev pred parlamentarnimi in evropskimi volitvami, organizatorji seveda niso na ta simpozij povabili nobenega predstavnika Slovenske skupnosti in so se tudi zaklinjali, da vsi diskutanti sodelujejo v strogo zasebni obliki in ne kot predstavniki te ali one stranke. Ker so za mizo sedeli skoraj izključno sami kandidati, simpatizerji in celo tajniki italijanskih političnih strank, jim tega seveda ni verjeti. Tudi niso zamudili priložnosti, da bi ne napadli SSK zaradi njene odločitve, da nastopi na volitvah junija letos. Predstavnica Liste za Trst gospa Gruber-Bencova pa je bila seveda povabljen na to okroglo mizo bolj za-

radi folklore. Z njo so imeli diskutanti lahko delo. Saj je znano, kakšna stališča zagovarja Lista za Trst, kljub vsej deklarirani ljubezni do Slovencev gospe Gruber-Bencove. Debata je bila dolga, sledilo ji je žal spet preveč Slovencev, Italijanov, katerim je bila prireditev namenjena, je bilo očitno premalo. Od vsega, kar smo slišali, bi bile vredne razmisleka samo trditve tajnika KPI Cuffara in kandidata PSI prof. Pirjevca. Oba sta trdila, da je delavstvo rešilo problem sožitja med Slovenci in Italijani, da sta obe delavski stranki, socialistična prej in potem komunistična, pozitivno rešili problem sožitja. Toda vprašanje je, v kakšnem smislu sta ga ti stranki rešili. Kaj je na primer socialistična stranka naredila za slovenske delavce pri Sv. Jakobu na začetku tega stoletja, da bi se ne izgubili v italijanskem tržaškem morju? In kaj je naredila za Slovence Komunistična partija Italije po tej vojni? Ali ni prav ona izpraznila slovenske šole za časa Kominforma? Zares. Edina misel, ki bi jo bilo s stališča Slovencev vredno razviti. Toda objektivno in ne v strankarskem propagandnem smislu. To je

da policija sprašuje in da sumi njegove brate. Zato se je napotil na komisariat.

»Vrnite se jutri z odvetnikom«, mu je na vse odgovoril komisar.

Napotil se je k odvetniku - prijatelju.

»Vse moraš tajiti. Tudi če te je kdo videl, moraš tajiti«.

»Ne morem. Kako naj tajim, ko je vendar laž«, je odvrnil.

»Moraš«, je pribil odvetnik - prijatelj.

Zapustil je odvetnika in se napotil k svojemu prijatelju. Ta mu je svetoval odvetnika - katoličana. »Škoda, da nisem prej pomislil nanj, saj je tudi moj prijatelj«, je pomislil in se takoj napotil k njemu.

»Če bi prišel k meni domov, bi ti svetoval, da govoriš resnico, ker pa si prišel k meni v pisarno, ti svetujem, da tajiš vse«, mu je svetoval odvetnik - prijatelj - katoličan!

To ga je vrglo iz ravnotežja; zbudlo ga je pri srcu, tako da je začutil pravo fizično bolečino. Kaj takega ni pričakoval. Zato se je vrnil domov k ženi. Vse ji je povedal, kakor pri spovedi.

»Sam moraš odločiti«, je salomonsko nevtravno odgovorila žena.

Naenkrat se je znašel sam v svetu, ki ga ni poznal, čeprav se je tu rodil in živel. Oprijela se

ga je grozna žalost, osamljenost, tako da se je stisnil v kuhinjski kot in tam obtičal. Bilo ga je strah in zavedal se je, da mu v tem strahu ne more nihče pomagati, če se ne spusti v teptanje sedme zapovedi. Spomnil se je na Krivoprisežnika, ki ga je v mlajših letih tudi sam igral. Še bolj ga je prijela groza. Stal je nag celo pred lastno družino: ali ne uči svojega otroka, da ne sme lagati, ga ne vzgaja k resnicoljubnosti? In žena kako naj mu zaupa, verjame toliko stvari, ko je sam neprestano od doma, če pa celo javno laže? Danes za ogenj, jutri za nekaj drugega, pojutrišnjem za svojo nezvestobo ... Ali naj se brani, češ eno je zunaj, drugo je doma? Kdo pa naj verjame? In kje je meja med domom in ne-domom, med »zunaj« in »noter«, med »javnim« in »privatnim«? Ali naj osvoji dvoličnost odvetnika - katoličana? To ga je namreč izredno bolelo: sam je bil tudi globoko veren, včasih ga je celo vest pekla, ker ni hodil vsako nedeljo v cerkev, zato pa je vsak dan molil in na to navajal tudi sina. In če okolje vsega tega noče razumeti, ali naj se zato požvižga in blati vse, kakor to dela svet, v katerem živi?! Saj je tudi on del tega sveta. Ne! Saj »javno« je obenem »osebno« in obratno: »osebno« je tudi »javno«, je tudi »politično«. Ali niso bili prav prvi kristjani oni, ki so se javno držali krščanskih zapo-

dalje na naslednji strani ■

pod črto - pod črto

teza, ki bi jo lahko prof. Pirjevec poveril svojim študentom v raziskavo.

DOKUMENTIRANO INFORMIRANJE

Pred kratkim se je v Beogradu mudila delegacija tržaških časnikarjev, ki jo je med drugimi sprejel tudi podpredsednik IS SR Srbije Veljko Macković. Tržaški časnikarji so se tudi pogovarjali na uredništvu Politike, ogledali so si kongresni center Sava in bili gostje zgledega kmetijskega kombinata. Na razgovorih s stanovskimi tovariši so ugotovili, da mora sodelovanje med časnikarji obeh držav prispevati k boljšemu poznanju vseh aspektov socialnega, gospodarskega in kulturnega življenja obeh držav, da bi lahko uresničili korektnije, preciznejše in bolj dokumentirano informiranje javnega mnenja. Komaj nekaj dni pozneje pa je PICCOLO prišel na dan s senzacionalno novico o varčevalnih ukrepih jugoslovanske vlade na energetskega področju: jugoslovanski avtomobilisti se ne bodo mogli s svojimi vozili oddaljiti več kot 200 km od svojega stalnega bivališča. To ti

je novica ... prava bomba, še zlasti, če se raztrešči nad glavami tržaških trgovcev. Slabo poznanje jezika, zato je pač nujno potrebno zgoraj omenjeno sodelovanje ... bi kdo rekel; pa je PICCOLO kar tri ali več dni streljal to raco kot pristno novico in si celo privoščil risano mapo na prvi strani, da je lahko vse Tržacane opozoril, kako si ne smejo več obetati kupcev, ki bi bili več kot 200 km oddaljeni od meje. To je šele pravi zgled korektnega, preciznega in dokumentiranega informiranja ...

RETORIKA IN DEJSTVA

Jožko Humer, predsednik Zveze kulturnih organizacij Slovenije, v nagovoru na slavnostnem koncertu Primorska poje v Kulturnem domu v Trstu 31. marca letos:

»V primorskih dušah, vse kaže, ptica pesem rada gnezdi. Pod njihovimi napušči ji je toplo in prikladno. Pod njihovim nebom se rada zgrinja v jate. In ko se takole spreleta od Snežnika do Matajurja, od Nabrežine do Idrije, je ne v Rožni dolini in ne pri Fernetičih ne vprašajo za potni list. Ali ni torej prav naša pesem tudi prišepetavala, če že ne

podpisovala osimske sporazume in njihovega duha?»

Miroslav Košuta v govoru na istem koncertu:

In kadar sikajo, da nas tod ni, odgovarjamo s svojo narodno pesmijo, da so ti kraji od zmeraj v naši krvi in v našem duhu.

In kadar bljuvajo na nas sovraštvo, odgovarjamo s svojo visoko umetno pesmijo, ki priča o ljubezni in bratstvu.

In kadar tulijo, da nas bodo iztrebili, odgovarjamo s svojo partizansko pesmijo, da smo boja vajeni. Ker smo in hočemo biti! Vsa naša zgodovina je večni boj, boj za življenje, boj za človekovo dostojanstvo, boj za sožitje in nove odnose med ljudmi.«

Ubald Vrabec v tržaškem Novem listu z dne 12. aprila letos pa takole:

»Najhujše je to, da letos na »Primorska poje« ni nastopil noben zbor iz Trsta ... Tako smo prišli po tridesetih letih samega »napredovanja« (na časnikarskem papirju) do »Primorske poje« brez niti enega zbora iz tržaškega mesta. In še bolj žalostno je, da tega nihče ne opazi!«

V zelenih daljavah božje bodočnosti

DNEVNIK

XII.

... »Es hat mich immer bis ins Tiefste der Seele beglückt ... dass die Aussprüche und Gleichnisse des Herrn von solch erhabener Schönheit sind. 1)

21. januarja 1937

Bila sva sama z očetom v sprejemnici. Z veseljem sem mu povedal, da je stvar v najlepšem redu in da bo kmalu urejena.

Vselej, ko sva govorila z očetom o tej stvari, se mi je zdelo, da ima tudi oče Lenčko tako lepo rad ...

Tako lepa in svetla si bila v ranem jutru letošnjega silvestrovanja! Takrat ti nisem niti povedal prošnje do konca, ko si me tako veliko-dušno prekinila s tistim »Zdaj te razumem«. Tako dobra si bila takrat, tako plemenita in usmiljena do nas vseh ... 2)

- 1) V globino duše me je osrečevalo dejstvo, da so Gospodovi izreki in Gospodove prilike tako vzvišeno lepi.
- 2) Gre za osebo, ki je Piščančevim pomagala v finančni stiski.

POŽIGALEC

vedi in prav zaradi tega javnega izpovedovanja osebnih nazorov ter odklanjanja poganskih izrazov in priznanj šli v smrt?! In kaj je mislil Kristus s »pobeljenimi grobovi«, če ne ravno na dvojnost morale, na razlikovanje med javnim in privatnim, med notranjim in zunanjim ter med osebnim in občim?!

V trenutku mu je bila jasna njegova pot, čeprav ni vedel, da bo to drago plačal. »Do 5 let ječe« je kazen za požig, kakor je v svoji prepričevalnosti pribil odvetnik.

Vstal je in telefoniral odvetniku - prijatelju, da sprejme njegovo obrambo pod pogojem, da ne zahteva od njega laži. Preizkušeni odvetnik, ki je »pograntal« psihologijo svojega klienta, je sprejel pogoj.

In tako se je znašel v kolesju pravice; sedaj je prisostvoval zadnji in najbolj mučni fazi.

... DEL CODICE PENALE ... je še vedno zviška nadaljeval sodnik.

Ta svet oblasti, ki je krojil usodo njegovim prednikom, kakor tisočerim drugim, ima svoj meter, svoja spoznanja, svoje izkušnje in svoje zakone, ki jih sedaj vsiljuje tudi njemu. Kaj ve predsednik sodišča o grgunu, o muhvcu, grani, klesinki, slaku, rezjevki, sirkovki, btunščju, robidi, srbuti, pzdunkli, ... in kako je treba vse to čistiti, ker uničuje trte,

22. januarja 1937

Sinoči po večerji sem zopet govoril z Mirkom. Pomenkovala sva se o koncertih in operah. Jaz sem mu z navdušenjem pripovedoval o zanosni umetnosti tenorista Beniamina Giglija. Kadar Gigli poje svoje solo-točke, kraljuje v svojem umetniškem zaletu nad vsemi, nad igralci, nad dirigentom, nad orkestrom in nad občinstvom.

Razgovor mi je spet prinesel v dušo nemir. Zopet sem začutil v sebi hrepenenje po daljavah.

O Bog, delivec duhovnih bogastev, daj, da bom postal dober pevec in dober igralec v posvečenih vežah tvoje svete Cerkve. Daj, da bom pel veliko pesem tvoje ljubezni in da bom do pičice odigral tisto vlogo, ki si mi jo v svoji previdnosti določil!

Septuagesima, 24. januarja 1937

Peter, moj ubogi Peter! Zopet sem te srečal na strmem klancu. Tvoj gospodar ti je naložil na ramena novih butar in s tvojega obraza berem,

latnike, travo, steze, ... in kako priti do živega vsem tem divjim travam in robidovju! Danes ne moreš, kakor niso mogli naši stari, uporabiti raznih strupov, ker potem uničiš tudi trte, sadje in zelenjavo. In koliko moraš kopati, nositi gnoj, vodo, rakle, ... Kako te bolijo oči od žvepla in hrbet, ko nosiš brenatače na hrbtu po stezah, kjer še prazen se lahko ubiješ, ker tržaška občina ni imela nikoli posluha za kmečke potrebe. »Še prazen si lahko polomiš kosti, kaj šele z brenatačem«, si je v mislih pritrdil. »Ko bi vse to samo enkrat poskusil ta sodnik, ki zdaj tako mogočno in samozavestno stoji na odru« ... Sodnikove besede so prekinile tok njegovih misli, streznil se je, ker se je šele sedaj jasno zavedel, kaj se dogaja, zato je zadržal dih.

... CONDANNA L'IMPUTATO A NOVE MESI DI RECLUSIONE CON I BENEFICI DELLA LEGGE! *)

Zadihal je in se oddahnil; bilo mu je, kakor da bi slišal spovednikovo pokoro.

Sodni zbor je izginil za vrati.

(Iz zbirke

»Dogodivščine navadnega državljana«)

*) V imenu italijanske republike ... sodišče ... po členu ... kazenskega zakonika ..., upoštevajoč olajševalne okoliščine, obsodi obtoženca na devet mesecev zapora!

da si povrhu dobil še trdo besedo, težjo od butar. Povej mi, Peter: kdaj bo konec tvoje potrpežljivosti?

Zunaj je zimsko nebo, brez življenja, brez barve. Po strmem klancu gre moj Peter. Mraz je zunaj in ostra burja, a moj Peter je korenjak in po žilah se mu pretaka še mlada, gorka kri.

Ne vem, ali sem to zgodbo sanjal v zadnji noči ali se res nekje dogaja.

Današnji evangelij nam pripoveduje priliko o delavcih v vinogradu (Mt. 20,1-16). Mons. rektor nam je govoril o ljudeh, ki stojijo ves dan brez dela. In brez dela so v božjih očeh — je govoril mons. rektor — tudi tisti, ki se udeležujejo v političnih, jezikovnih in narodnostnih zadevah in bojih. 1)

24. januarja 1937

Sem v učilnici, ura je že 18.15, pa še ne morem študirati. Glava mi je težka in vroča in me boli. Če držim roko nekaj časa dvignjeno nad pultom, se mi začne tresti. Že sem se veselil, da bom lahko čil in spočit lepo študiral, pa se bojim, da bo to nemogoče. Slutim, da bom spet padel v trudnost kakor okrog zadnjega božiča.

Rektorjevi današnji nastopi zjutraj v kapeli in predpoldne »in camera charitatis« v njegovi sobi so me preveč razburili. Posebno me je zadel njegov drugi nastop. Moti me njegova velika prijaznost, njegove božajoče besede, njegova veselost. Zdi se mi vse skupaj nekam sumljivo.

Pa še nekaj je, kar me boli. Nocoj si očitam, da sem molčal, ko bi bil moral govoriti. Mogoče ne toliko zaradi svoje osebe, ampak da branim čast vseh svojih sobratov. Ali ni morda naš prvi poklic duhovniški?

1) Odveč je poudariti vso plehkost tega stavka.

»Planina 1937«

G. rektor se je skliceval na mojo odkritosrčnost. On da ve vse, jaz pa da naj mu povem imena, da bo videl, kolikšna je moja odkritosrčnost. Povedal sem mu ime prijatelja in takrat se je g. rektor začudil. Iz tega sklepam, da najbrž ni vedel vsega in da me je le skušal. To me boli.

Nocoj je gmajna tako blizu mene ... Vidim jo v vsej njeni raztrgani lepoti, vidim njene bore, njene sive hiše, njene ograde in njeno brinjevo morje ... V moji duši je jasno in še brinjevka je izginila za obzorjem. Nekje sredi Krasa pa raste lepa mladika — mlad oreh, ki ga je v spodbudo in v tolažbo zasadil Torkarjev sin. 2)

25. januarja 1937

Včerajšnji dan je bil kot razbita posoda.

29. januarja 1937

Zopet sva bila obraz v obraz z očetom. Govoril mi je z veliko zaskrbljenostjo. V njegovih očeh je bila lepa moška žalost. Njegovo trpljenje je vse zaradi nas. Rad bi nas razbremenil, rad bi nas preskrbel za zimo z dvojno obleko, pa ne more. In vse to ga tako boli. Smilita se mu zlasti Zora in Mira. Saj se tudi meni, ker sta dobri in bi zaslužili kaj boljšega ...

Bojim se, da se bo vsa zadeva zelo čudno zasukala in da bo prišlo do še bridkejših dni ...

Lenčka, ti igraš v tej zadevi tako lepo in plemenito vlogo.

30. januarja 1937

Zaradi domačih mi je težko. Bojim se hudih posledic.

Za vsako malenkost mi je hudo. Če mi prinesejo kakšen priboljšek, ga ne vzamem rad, ker mislim, da so ga doma bolj potrebni. Vem, da bi moral poljubiti vsak košček kruha, ki mi ga prinesejo. Jabolka dobivam skoro redno. Majhna so ta jabolka, a meni draga. Preden sem jih zadnjič pojedel, sem jih poljubil ... Denarne pomoči za privatne stroške že dolgo nisem dobil. Pa se jih tudi ne bi upal prositi. Imam še približno 15 lir in nekaj dinarčkov. Kaj bo, ko mi še ta preostanek poteče? Mogoče se bom moral marsikateri stvari odreči. Mogoče pa pride od kod nepričakovana pomoč. In je res prišla ... 3)

To so pač neprilike, s katerimi se moram sprijazniti in jim pogledati v oči z vso resno stvarnostjo in z notranjim veseljem. Le tako mi bodo v dobro.

Svečnica 1937

Pred dnevi sem bil pri g. vicerektorju. Njegove pripombe so me vznemirile, a v dobro. Te dni veliko premišlujem o tem in čutim potrebo po jasnosti in trdnosti. Prišel sem tudi do zaključka, da bi me težko kdo drug tako dobro

2) Namig na znano Kosovelovo pesem.

3) Ta stavek je bil pozneje pripisan s svinčnikom.

razumel kakor g. I. Zato se že nekaj dni pripravljam, da zopet vstopim v njegovo sobo ...

Gospod I. je govoril resno. Spričo resne in odgovorne bodočnosti te taki pogovori zbegajo. Bojiš se kot štiriletni otrok. Čutiš se šibkega. Tako sem se tudi zdaj s strahom in upom zatekel k molitvi, k tej uklonitvi našega duha pred božjo vsevednostjo in vsemogočnostjo. Tako lepo je vse potožiti Bogu in zopet z vso ponižnostjo klicati »Zgodi se tvoja volja!« Božja volja je nekaj velikega in trdnega, kar nas potolaži in umiri ter sproti podira naše egoistične in posvetne želje in namene.

Od besed g. I. sem si zlasti nekatere dobro zapomnil. Oni večer me je najbolj vznemirilo to, da mi je g. I. omenil Cankarja in Verkadeja. Zadnji — je pravil — je bil nemalo navezan na svojo družino in na mnoge soumetnike slikarje (Nabi), pa se je kljub temu od vsega odtrgal in se posvetil svoji življenjski izbiri.

3. februarja 1937

Danes sem v duši mirnejši in tudi veselejši. Morda zaradi tega, ker sem se zjutraj v kapeli potrudil, da bi bil nekoliko bolj zbran in goreč kot ponavadi.

Pa je še nekaj drugega, kar me je danes pomirilo in razveselilo, bodisi da je vmes moja šibkost ali pa da je to logična posledica naravnih pojavov. Danes je lep, prav pomladanski dan.

Glede domačih sem postal mirnejši, čeprav bo odplačevanje dolga morda še dolgo mučilo nas vse. Razglednica iz Rovt me je razveselila: »Vso nadaljnjo skrb prepusti meni. Upam, da bo do velike noči vse ugodno rešeno.«

Kako dobro de zavest, da so še vedno ljudje, ki ne poznajo ne laži ne hinavščine!

4. februarja 1937

Danes me je obiskala mama. Obisk je minil zelo hitro. Mislim, da zato, ker sva se tako neprisiljeno pogovarjala, ker so besede prihajale iz srca, ker sva oba čutila isto.

Govorila sva o našem nesrečnem dolgu. Papa je hotel zaprositi v biljski posojilnici za majhno posojilo za kakšen nepredviden slučaj, pa sta mu doma Mira in Zora to odsvetovali in preprečili. Pogovor sva nadaljevala o ... 1) Mamo sem prav lepo potolažil, da ji zaradi ... 1) ne sme biti prav nič hudo ali sitno, saj kar posodi, posodi z veseljem, prostovoljno, brez hinavščine. Zakaj pa je tako, pa veva samo midva ...

Ko sva govorila z mamo o posojilih, mi je omenila ponos, ki se še zlasti kaže pri Miri pa Zori. O, zdaj ve, kako bridko je prezreti ta ponos, kako je težko ponižati se in prositi pomoči — zlasti še denarne — svojega bližnjega, pa četudi si prepričan, da ti bo iz srca rad pomagal. Ali niso dovolj bridko znane in še bolj brid-

ko izkušene Dantejeve besede: »**Quanto sa di sale lo scender e il salir le altrui scale!**« 1)

V našem primeru pa je oče premagal svoj ponos iz ljubezni do nas. In to se ni zgodilo prvič. Ali že to ne zadostuje, da smo mu hvaležni prav do konca?

Svoj ponos je premagal iz ljubezni do nas, ker se mu smilimo. On pa se smili nam vsem. Tako nas ta nesreča iz dneva v dan vedno znova spominja, da smo skupnost, ki se ji pravi družina: čedalje bolj nas zbližuje in povezuje, da se zmeraj bolj čutimo eno.

Z Ivanko Ros na Nanosu.

Tretja predpostna nedelja 7. februarja 1937

Vidim, da so razmere pri nas doma preveč porazno vplivale name. Mislim, da sem v tem podoben svoji mami. Danes sem videl, da so moje sestre v tej stvari veliko bolj srčne in stvarne kot jaz. Njih zdravo in optimistično gledanje mi ugaja.

Govorili smo tudi o L. Smili se jim, ker nima nikogar in stopa negotovo v bodočnost. Marta je še omenila, da bi še najraje videla, če bi se L. poročila, le da ne bi dobila kakega falota.

Ko včasih premišljam, da se bodo mogoče stvari v bodočnosti vse drugače zasukale, kot si zdaj želim in predstavljam, mi je težko se popolnoma vdati v božjo voljo in v božjo nedoumljivo previdnost. Sinoči in to noč, ko nisem mogel spati, sem premišljal o tem. Vstal sem z glavobolom, ubit in neprespan.

V kapeli sem se pri maši potrudil, da sem bil bolj zbran kot ponavadi. Današnjo sv. mašo sem vzel kot programsko mašo za ves prihodnji teden. Nedeljska maša je velika daritev vsega tedna: v nedeljskem obhajilu prosimo milosti za ves prihajajoči teden (**Das Jahr des Heiles, I. Band-Pius Parsch**).

(se nadaljuje)

1) Vrzal je v rokopisu.

1) Kako grenko je stopati gor in dol po tujih stopnicah.

Potepuški dolgolasec koromač

Na planoti se še prelivata alpski in sredozemski svet. Čim se spustimo dol k morju, pa začutimo, da se tu pričenja drugačen, milejši: Milje, Barkovlje, Miramar, Grljan ... mar niso to prave »Sinje obale« Tržaškega zaliva? O, da, pomlad je tu veliko bolj zgodnja, mandelj, figa, oljka, melagran, brnistra, mirta, lovor ... neovrgljivo pričajo, da se tu pričenja blago, čudovito Sredozemlje. Koga zasledimo v tej pisani družbi, ki si ne upa na planoto iz strahu pred zmrzaljo? To je simpatični klatež, bradati dolgolasec koromač: ves v zelenih resah in nitastih listih, plahuta ob vsaki, še tako neznatni sapi z morja in širi značilen vonj, ki je tako edinstven, da ga ne moremo primerjati z nobenim drugim in lahko samo vzklknemo: »O, kako dehti po koromaču!« Hm ... Morali bi pravzaprav reči »komarček«, ali kaj vem še, kako, zakaj? »Slovar slovenskega jezika« prišteva »koromač« med primorska narečna imena. Komarček? ... Ne, ne gre mi z jezika in si pod tem izrazom ne morem predstavljati prav ničesar. Naj bo torej samo koromač, saj je to primorska rastlina in smo jo verjetno Primorci prvi krstili.

ODKOD IME?

Danes se še malokdo ozre na to od Boga obdarjeno rastlino, na tega potepuha, ki ne potrebuje človekove roke, da se množi, vzklije, raste in cvete, kjer se mu zljubi in je njemu prav; in to so neobdelana zemljišča, stare podrtije in ruševine, zapuščene tramvajske proge, nasipi ob železnicah in divje steze, ki vratolomno padajo v morje od Miramara do Devina. Za to skrbijo ptice, ki se rade hranijo z njegovimi plodovi ter jih odlagajo, da vzklije na najbolj neverjetnih krajih, da, celo v razpoki betonskega zida, od koder uživa toploto naše drage bakle, sonca. Od kdaj živi koromač na našem planetu? Če je res, da se je pojavil v kenozoiku, lahko računamo od petdeset do šestdeset milijonov let. Kaj je videl v tem svojem bivanju na zemlji? Pravijo, da je prisostvoval sami bitki pri Marotoni v Attiki, kjer so se Grki leta 490 pr. Kr. borili proti premočni vojski Perzijcev ter jih premagali. Kako to? Zdi se, da izhaja ime »Marathon« iz besede »marasson«, kar pomeni v grščini koromač in kraj, kjer se je odigrala slavna bitka, je bil ves posejan s koromačem. Veliko prej pa je neznani pisec zapisal njegovo ime

na egipčanski papirus, ki je star 3500 let ter se je ohranil do naših dni. Med ljubitelji koromača pa bomo omenili slavno Katerino de Medici, ki je živela v XVII. stoletju.

Ima pa naš potepuh trebušatega brata, ki je bolj poznan, a raste le na dobro obdelanih vrtovih in slovi na pariškem trgu kot »Fenouil de Florence«, ker prihaja v glavnem iz Firenc, pa tudi iz Sirakuze in Neaplja.

Prvi nam je seveda ljubši, če ne drugo, zaradi skromnosti in prilagodljivosti: ničesar ne vpraša, a veliko nudi. Kaj hočete še? Poznala sem koromač in njegove vrline od zmeraj in ko ga srečujem v knjigah zdravilnih rastlin, mi je, kot da srečujem dragega znanca. »Foeniculum vulgare« zveni seveda imenitnejše, saj je to njegovo znanstveno ime in spada v seznam rastlin, ki imajo domovinsko pravico v lekarniških knjigah; na osebno izkaznico bi mu morali napisati, da je diuretična, poživljavača in obnem pomirjujoča rastlina.

Že v februarju in marcu, ko še ni pomlad, a se v rastlinah že vsi sokovi pripravljajo na nov »bum« cvetja in zelenja, ima koromač v sončnih legah že nove poganjke, mehke, da ne veš, kako bi z njimi. Potem se domisliš ter ga sesekljaš z listi melise in kamilice in ocvreš jajca, ali ga pa dodaš krompirjevi solati, enolončnicam ali pa kultiviranemu koromaču, ki je po navadi bolniško bled. Ne bo minilo deset dni in rastlina bo imela že nove poganjke: trdoživa je in vedno na novo požene. Poskusite jo izruti: starejše rastline imajo tudi meter dolgo korenino. Spomladi se poganjki izpremenijo v stebila in zrastejo tudi dva metra visoko. Julija se vrhovi razcveto v košate rumene kobule, to je dežnikom podobno socvetje. Naše stare mame so v tem času začele nabirati njegov cvetni prah: marljivo in pridno kot čebele, so ga od kobulice do kobulice stresale v robček, da je rastlina še naprej lahko cvetela in one so še lahko naprej nabirale od julija do oktobra, ko so odpadli zadnji cvetovi. Treba pa je bilo obirati ob suhem vremenu in nato prah posušiti, ga dobro stolči in presejati. Enkrat v novembru je bila litrska ali pollitrska steklenica polna. Danes počenja to samo še kakšen sentimentalnež ali pa redek poznavalec rastlin, ki še ceni zaklade, ki jih imamo

dalje na naslednji strani ■

sicer pred nosom, a jih največkrat ne poznamo. Čemu to zamudno nabiranje? S tem prahom so potre-sale vse mogoče jedi, tudi oljke, če so jih imele, pile so ga s črnim vinom proti bolečinam, jedle so ga s kruhom in olivnim oljem. Sama si ne morem predstavljati oljk, če niso rumeno posipane. Pa ga poiščimo na trgu. Mlad trgovec te bo nejeverno pogledal: nikoli ni slišal o njem. Starejši bo pa vzkliknil: »Magari l'avessi!« (Da bi ga imel!) Vsekakor ti bo sveto obljubil, da ti ga preskrbi. »Niente da fare« (Ni ga najti), te bo sprejel čez teden dni. Edini prekupčevalec, ki oskrbuje naše mesto z zdravilnimi rastlinami ti bo povedal, da ga je zaman iskal na španskem, alžirskem in tunizijskem trgu: njegova cena je pred kakšnim letom bila 250.000 lir kilogram.

PRI KOROMAČU JE VSE ZDRAVILNO!

Ta dragocenost preneha cveteti enkrat v oktobru; tedaj pridejo na vrsto plodovi, sladkemu janežu podobni, tudi močno aromatični in so primerni za meso in ribe, za sir in enolončnice in čaje, da ne govorimo o kruhu, v katerega smo zamesili celo ali zmleto koromačevo seme. Ko tudi semena ni več, se steblo posuši; toda pod zemljo rastlina snuje dalje, ker je dvoletnica, največkrat pa trajnica, ki živi več let. Ob času brstenja se bo vse pričelo znova, kot že šestdeset milijonov let...

Pri koromaču je vse dobro, vse zdravilno: listi, stebila, semena, korenine. Gospe, ki se ob vsakem grižljaju čutijo težke v pas, bi morale dati v seznam svojih pijač čaj iz tega semena; otrokom, ki preveč rogovilijo, ker so živčni, Mességué priporoča isti čas, kakor tudi priporoča koromačeve vršičke onim ... ki se težko zaljubijo, češ da dela čuda. Toda to zadnje diši le preveč po ljubavnem napoju, čarovnicah in šund romanu.

Veliko bolj stvarno bo, če gremo ob času cvetenja na zdrava rastišča, kjer smo gotovi, da ni kemičnih strupov in si tam nabereмо cvetni prah: to sprošča živce, približuje nas naravi in nas obdari z aromatično in zdravilno začimbo; zakaj ne bi napolnili posebno lepe dekorativne stekleničke z napisom ter jo poklonili? To bo originalen in dragocen »fito dar«, za človeka, ki zna take stvari ceniti, seveda. Seme bo že manj originalno, saj ga dobimo ne samo v erboristeriji, temveč tudi v trgovinah jestvin. Meni je stekleničko s prahom podaril gospod Rudi, ki je že močno v letih in so vam njegove težave že vse znane. Njegova častitljiva starost me je opogumila, da sem mu v znak hvaležnosti postregla s takole pripravljenim koromačem, onim kultiviranim, seveda, s »fenouil de Florence«: zrezala sem koromač ter ga skuhalo v slani vodi. Nato sem kroglice zložila v pekač, jih potresla s kruhovimi drobtinicami, s sesekljanim peteršiljem, divjim koromačem in česnom, vse lepo zalila z oljem ter pekla pol ure. Zraven sem servirala svinjsko prato. Obliznil si je vse prste, ne vem, če zaradi koromača ali zaradi prate. Vsekakor sem mu primitivno gesto z veseljem spregledala.

Drobni nasveti

Če kupiš večjo količino krompirja skupaj in hočeš preprečiti, da bi poganjal, zamešal medenj kako jabolko.

Če se ti pokvari hladilnik, pa bi rad imel hladno pijačo, vzemi vrč, ga napolni z mokrim peskom in položi vanj steklenice. Tri ure pred serviranjem dodaj en kilogram debele soli.

Hladilnike enkrat na teden očistimo znotraj, ker mnogo slabše hladijo, če je notranjščina umazana. Hladilnik izklopimo in popolnoma izpraznimo. Potem notranje stene odrgnemo s kisovo vodo in splaknemo s čisto. Vrata pustimo zatem odprta, da se hladilnik dobro prezrači in posuši. Če ima hladilnik neprijeten, plesniv vonj, ga umijemo znotraj z vodo, ki smo ji dodali hipermangana. Rastopina naj bo svetlorožnata, ne temnejša.

Živila, ki vsebujejo mnogo vode (sadje, zelenjava, ribe, meso ...), hranimo v hladilniku le v zaprtih posodah ali vrečkah. Topla jedila najprej ohladimo, potem jih postavimo v hladilnik.

Lahke opekline pokrijemo s krpo, namočeno v alkoholu. Bolečina naglo izgine in tudi mehurji ne nastanejo.

Pri brisačah je zelo pametno prišiti na obeh koncih obešala. Brisače dalj zdrže in se enakomerno obrabijo.

Zaprašene obleke laže čistimo z vlažno gobo kakor s krtačo. Tudi pasje ali mačje dlake najlaže odstranimo z obleke z vlažno gobo.

Porjavele klavirske tipke osnažimo s krpo, namočeno v spiritu.

Zamaške, ki so obtičali v steklenici, potegnemo ven, če nalijemo v steklenico nekaj salmijaka. Čez nekaj dni se plutovina popolnoma raztopi in ostane brez težav izlijemo.

Kadar pletemo ali kvačkamo z dvojno nitjo, težko dosežemo, da bi bili obe nitki tako enakomerno napeti, da bi pletenje bilo videti gladko. Pomagamo si tako, da volno prej navijemo v klopko, tako da iz klopke teče dvojna nit. Tako bo pletenje lepo in enakomerno. Kadar pletemo norveški vzorec, vzemimo za svetli motiv debelejšo volno kot za temni motiv. Tako bo vzorec izrazitejši.

ZALIV

Kot 15. poveljna slovenska revija v Italiji je začel februarja 1966 izhajati ZALIV, s podnaslovom: »Revija za književnost in kulturo; izhaja štirikrat na leto, odprta je vsaki razsodni slovenski besedi, za katero si upa avtor prevzeti odgovornost. Člani uredniškega odbora se prištevajo med sodelavce.«

Odgovorni urednik je od začetka do danes Milan Lipovec, prvi uredniški odbor pa so sestavljali: Danijela Nedoh, Marko Kravos, Milan Lipovec, Boris Pahor in Igor Tuta. V 2. letniku sta vstopila Filip Fischer in Radojko Starc, odstopil pa Tuta, 1970 so se umaknili Kravos, Fischer in Starc, pristopila pa Irena Žerjal. Naslednje leto sta vstopili še Rada Premrl in Marica Vidmar, od 1975 uredniški odbor ni več naveden, stoji le, da je število uredil Boris Pahor.

Spremenila se je tudi zunanja oblika, ki je od leta 1970 (št. 22-23) žepna, polovica prejšnje.

O namenu Zaliva je zapisal Boris Pahor, da se je čutila potreba po laični tribuni, ki naj bi bila »široko odprta za pluralistični dialog«. Uredniki Zaliva so si določili dve poglavitni smernici: »Prva je bila poudarjanje narodnih prvin v sodobnem stehzniziranem in k integraciji težečem svetu. S prispevki, ki so jih napisali strokovnjaki iz raznih dežel, smo dokazovali in dokazali, da narodno načelo ne otežuje širokih dogovorov, ampak je šele edina prava podlaga zanje. Druga naloga, ki smo si jo zastavili, je bila skrb za poglobitev vseh vprašanj, ki se tičejo našega narodnega, od matičnega telesa ločenega občestva.«

Ta narodni in odprti program je pritegnil skoraj vse, ki so doslej stali ob strani, pridružili pa so se tudi sodelavci drugih revij. Pesnikov se je oglasilo kakih 30 in med njimi srečujemo znana in manj znana tržaška imena: M. Košuta, F. Benedetič, M. Kravos, F. Fischer, M. Čuk, Al. Pregarc, Jak. Renko, M. Mijot, B. Pertot, I. Žerjal, S. Remec, I. Hergold, Mir. Selj, Jel. Danev. Izmed pesnikov iz osrednje Slovenije nastopa zlasti mlajši rod, toda v zadnjih letih je poezije vedno manj.

Pripovednikov se je zbralo v Zalivu kakih 20, med njimi vodilna tržaška pisateljica Al. Rebula in B. Pahor. Oba sta se poslužila oblike dnevnika, ker pravi Pahor: »Dnevnik ima pred drugimi knjigami to prednost, da ti v vsakem trenutku ponudijo samostojen izsek iz življenja, zlat ostružek, asociacijo. Pa spet tudi urejen zapis, ki je zgoščen esej.« Taki so njegovi sestavki: **Iz dnevnika, Sorentinski dnevnik, Rimski utrinki** idr.

Največje odkritje Zaliva pa je pisateljska nadarjenost Radoslave Premrl, ki je napisala daljše spominsko-pripovedno delo **Moj brat Janko-Vojko** (št. 2-36). Vsega besedila je za celo knjigo in tu ni opisala samo brata od rojstva do smrti, ampak vso domačo družino, vrsto prijateljev in ljudi, razmere in oblasti v Vipavski dolini od 1920 dalje, trpljenje, preganjanja in smrti, brez jeze in sovraštva, a z velikim optimizmom in narodnim ponosom.

V Zalivu se je kot pripovednica predstavila tudi Irena Žerjal s povestjo **Tragedijica na grobljah**, ki je izhajala pet let in dosegla 117 strani. Dogaja se v tržaški okolici, napisana pa je modernistično. Roman piše Boro Ban — **Moč v belem** —, a še ni končan. Ostali pripovedniki so sodelovali le občasno: Milan Lipovec, Pavle Zidar, Edvard Kocbek, Edvard Rutar, Ivanka Hergold, Ivana Placer, Janko Messner idr.

Več je zgodovinskih in spominskih člankov in razprav. Tako je objavljala Josip Merku več let delovanje okoličanskega bataljona leta 1868 v razpravi **»Fatti di luglio«**, ki je bogato opremljena s tedanjo literaturo. Slavko Tuta se spominja internacije in drugega tržaškega procesa, Marica Žagar Ivana Cankarja v Trstu, Tone Abram je pripeljal **Življenjsko pot Pinka Tomažiča**, Marijan Breclj je priobčil 82 pisem Alojzija Resa Francetu Bevku, Ezio Martin objavlja **Bevkovo dopisovanje z menoj** idr.

Kljub poeziji, prozi in zgodovini pa predstavljajo jedro in teže Zaliva eseji, razprave, glose, polemike in zapiski. V tem je Boris Pahor tista osebnost, ki daje reviji ton, smer, in za mnoge bralce predstavljajo ti Pahorjevi sestavki nekak sinonim Pahor-Zaliv. Njegovo pero je zelo plodovito in njegovih prispevkov je toliko, da jih na tem mestu ne morem naštetj (precej jih je izšlo v knjigi **Odisej ob jamboru**). Skoro vsem je skupna neizbrisna ljubezen do slovenskega naroda v zamejstvu in matični domovini in v tej ljubezni in skrbi je neizprosna, ne oziira se ne na desno ne na levo, ne ustavlja se pred osebnostmi, pripoveduje na ves glas in brez diplomatskih zapletenosti, zato doživlja odgovore in napade, ki pa ga ne ustavijo.

Poleg Pahorja je sodelovalo v Zalivu kakih 40 esejistov, znanstvenikov in kritikov, ki so razpravljali o splošnih zamejskih vprašanjih, o razmerah v posameznih pokrajinah, kjer živijo Slovenci, o razmerah v matični domovini in o različnih kulturnih vprašanjih. O Beneški Sloveniji sta pisala Albert Rejec in Pavle Merku, o Koroški Luka Sienčnik in Lojze Ude.

Več razprav se tiče literarno zgodovinskih vprašanj. Pavel Štrajn je prikazal Josipa Godina Vrdelskega, Čopovega učenca, Vera Tuta Pregljeva duhovnika, Jože Počarčnik Rebulo in Pahorja, Marija Pirjevec kraškega človeka in njegovo poveljno usodo v Kosovelovi poeziji, Alojz Rebula dve slovenski pismi iz leta 1686 itd. Poročila o novih knjigah in prireditvah pišejo Zora Tavčar, B. Pahor, Savina Remec idr.

Zaliv je ustanovil tudi **Kosovelovo knjižnico**, ki izdaja večinoma tukajšnje knjige.

Zaliv je živahna, podjetna, neodvisna, pluralistična in razgledana revija, ki se bori za slovensko uveljavitev v državah, kjer živijo Slovenci. Pri tem je polemičen in neizprosna, zato doživlja nasprotovanja, ali pa o njem molčijo.

Martin Jevnikar

Žive besede v naših narečjih

V obrobem pasu kakega jezika, tam, kjer živijo ljudje v stiku z drugim jezikom, smo lahko priča zanimivim pojavom. Če sovпада jezikovna meja z upravno ali celo z državno mejo, je tudi pretok besed ali medsebojni vpliv med dvema jezikoma omejen; izposojanje besed sledi tu le tehtnim sociološkim in tehnološkim premikom in zadeva le tako imenovane kulturne tujke. Ko so — da citiram le en primer — sredi prejšnjega stoletja iznašli telefon in ustvarili za to tehnično napravo to ime, se je ime razširilo s samo napravo po vsem svetu in se je le v malenkostni meri prilagodilo značilnostim vsakega jezika. V slovenščini mu pravimo povsod tako. Toda pri glagolu, ki pomeni »uporabljati telefon« smo lahko priča malenkostni razliki med osrednjo slovenščino in obrobjem. Naš *telefonirati* kaže, da smo ga prevzeli iz nemščine (*telefonieren*), medtem ko rabi skrajni zahodni rob — Režija in Ter — obliko *telefonáti*, ki je prirojena po italijanskem glagolu *telefonare*. Že ta podatek izpričuje drugačne ambientalne situacije, različen zgodovinski ali upravni vpliv. Vsa osrednja Slovenija s Primorsko vred je namreč bila zaradi večstoletne pripadnosti Avstriji prisiljena sprejemati največ jezikovnih novosti iz nemščine ali iz drugih jezikov preko nemškega posredovanja, medtem ko je bila Benečija zaradi pripadnosti oglejskemu patriarhatu, beneški republiki in od l. 1866 dalje Italiji odprta jezikovnim vplivom z zahoda in je največ tehničnih izrazov sprejela naravnost iz italijanščine. Toda slovenska jezikovna meja ni nikoli sovpadla z upravnimi in državnimi mejami in tudi po ustanovitvi jugoslovanske države po prvi svetovni vojski je slovenska jezikovna meja na zahodu, na severu in na vzhodu ostala onkraj upravnih in državnih meja. V teh obrobjih pokrajinah so bila slovenska narečja od nekdanj izpostavljena močnejšim vplivom sosednih jezikov in narečij tudi v časih, ko so vanje prihajale razmeroma redke kulturne tujke: jezikovni pretok je bil tu močnejši tudi na področju preprostih besed, ki jih stalno rabimo. Če analiziramo danes besedni zaklad teh obrobjih narečij, nam je to lahko ugotoviti, toda ob dobrem poznavanju zgodovinskih in socioloških premikov v teh krajih ter jezikoslovnih zakonitosti nam je moč spoznati tudi zanimive podatke za samo življenje besed in ljudi, ki te besede uporabljajo. Naj to obrazložim z nekaj primeri iz terskega dialekta. To je najzahodnejše slovensko narečje, od pamtiveka pod vplivom zahodnih romanskih jezikov. Zaradi izredno rahlih vezi z osrednjo Slovenijo ni na to narečje nikoli vplival kulturni razvoj slovenščine v zadnjih dveh stoletjih. Terjani niso nikoli brali slovenskih knjig in časopisov, nikoli uporabljali svojega jezika zunaj domačega okolja; pri upravi, trgovini, obrti so se morali vedno posluževati furlanščine in italijanščine. Vendar so jim predvsem zemljepisne razmere ustvarile pogoje, da so na svoji zemlji med seboj vedno občevali v svojem jeziku. Donedavna so bili izključno kmetje in pastirji. Naravno je torej,

da uporabljajo še danes kmečko in pastirsko izrazoslovje, ki je skoraj v celoti slovensko. Hodijo na *puóje* (polje), obdelujejo *njive*, te njive so pretežno na strmini, zato niso mogli uporabljati pluga, temveč so kar z *lopáto*, z *matíko* obračali *zémjo* (zemljo), jo ravnali v *razóre*, *sadili sírak* (sirk), *ràh* (beseda je grah, pomeni pa fižol), *grampir* (krompir) in še marsikaj. Med temi besedami, ki jih takoj spoznamo, saj se komaj katera oddaljuje od rabe v osrednjih govorih zaradi narečnih sprememb, srečamo zelo redke furlanske izposojenke, da jim s težavo spoznamo furlanski izvor. Če pravijo Terjani prvemu razoru na njivi, tistemu, ki meji s travnikom ob njivi, *zariúnjak*, zveni beseda kar slovensko; v resnici pa je izpeljanka iz furlanske besede *ríve*, ki so jo Terjani sprejeli s slovensko končnico -a in se pri njih glasi *ríva*: in *ríva* je prav travnati pas ob njivi. Terjani so morali sprejeti to besedo že zelo zgodaj, to pomeni več stoletij od tega, da jim je postala domača in da so iz nje izpeljali *zariúnjak*. Tujke so v terskem dialektu zelo številne, ampak živijo po prilagoditvi domačemu narečju jalovo: ne spreminjajo se več, ostanejo tujek v živem tkivu domače govorice, ne morejo »roditi« novih besed; izjeme so redke in pričajo, da so jih prevzeli že daleč nazaj v času, vsaj kako stoletje od tega.

Iste ugotovitve veljajo za živinorejsko izrazoslovje. Terjani imajo ali so imeli *kráve*, *óuce*, *kozé*, *kónje*, *kókoši* in *petelíne*, krave so *móuzli*, pridobili *mliéko*, iz njega delali *sir*, so *priédli uóuno*, itd.

Tudi vse izrazoslovje, ki zadeva naravo, je v veliki večini slovensko, pa naj nas ne moti, če rečejo metuljem *tíčece* in bramorju *póulaka*. Kmet in pastir živita sredi narave in rabita za vsako travo, za vsako drevo, za vsako žival, za vsako skalo, za vsako vodo zelo natančno domače ime.

Razmere se začno spreminjati že pri imenoslovju za hišo. *Kíša* (hiša), *pràh* (prag), *uráta*, *striéha* so sicer slovenski izrazi, toda ob njih slišimo še polno furlanskih, začeni s *kouvjárt* (streha); in potem *kòlm* (najvišji tram pod streho), *bokón* (okno), *antile* (podboj) itd. Kako to? Kaj niso tudi kmetje in pastirji živeli v hiši? Seveda so, toda hiša se je zelo spremenila v zadnjem stoletju. Namesto stare pol zidane, pol lesene hiše s slamnato streho in majcenimi okni, s teptano zemljo na tleh in skromnimi prostori so se Terjani naučili od Furlanov zidati večje in udobnejše hiše in od njih so morali nujno prevzeti tudi novo izrazoslovje. *Striéha* pomeni Terjanom izključno slamnato streho in še vedno rabijo ta izraz za redke slamnate strehe, ki pokrivajo kako gospodarsko poslopje. Toda zidani strehi, ki pokriva skoro vse njihove hiše, pravijo po furlansko *kouvjárt*. Kmalu bo izginila zadnja slamnata streha in z njo bo izginila iz narečja tudi ta beseda. Ostala bo tujka. Tako je z nekdanjimi majhnimi kmečkimi okni že izginila iz terskega narečja be-

Drobci iz manjšinskega sveta

PONATIS ANGLEŠKE KNJIGE

Oktober 1976 je izšla v Veliki Britaniji zelo dobra knjiga Waležana Meica Stephensa o manjšinah v zahodni Evropi **Linguistic Minorities in Western Europe**. V tej rubriki je izšla o njej ocena z opozorilom na nekatere netočnosti v 2. - 3. številki letnika 1977.

Razveseljivo in pomenljivo je dejstvo, da so septembra lani ta skoraj 800 strani debel priročnik ponatisnili.

Na zunaj se ne pozna nobena novost, kot tudi ni nobenega opozorila, da gre za popravljeno ali dopolnjeno izdajo, ker je tiskarski stavek isti. Ob pozornem listanju pa se tu pa tam opazi, da je avtor vsaj kake tiskarske škrate odpravil, ker se poznajo nove vrste. Tega pa ni delal sistematično in temeljito, kar je škoda. Pri poglavju o Slovencih v Italiji, je na primer popravil zgrešeno letnico, pustil pa nekatere netočnosti (pri slovenskih imenih ipd.) in tiskarske napake (npr. da je bil Trst v coni B). Na nekem mestu pa je celo ustrelil kozla! Kot je v prvem natisu pravilno zapisal, da so spomenico o soglasju podpisali predstavniki Italije, Jugoslavije, Velike Britanije in ZDA, je v tem natisu zamenjal ZDA s Sovjetsko zvezo.

Knjiga stane zdaj 10,50 funtov, naroči pa se lahko pri založbi: Gwasg Gomer, J. D. Lewis & Sons LTD, Llandysul, Dyfed SA44, 4 BQ, Wales, Velika Britanija.

ITALIJANSKI ZAKON ZA ITALIJANE V JUGOSLAVIJI

Z razpustom italijanskega parlamenta in s tem povezano prekinitvijo zakonodajnega dela se je zgodilo, da je ob različnih zakonskih osnutkih o manjšinskih vprašanjih (predvsem o slovenski manjšini, a tudi o Ladincih na Tridentinskem, Furlanih idr.) prišlo do rešitve le vprašanje Italijanov v Jugoslaviji, a še to ne po navadni poti. Gre namreč za pooblaščen odlok na podlagi ratifikacijskega zakona osimskih sporazumov. Zakon z dne 14. marca 1977,

št. 73 (uradni list z dne 21.3.77), s katerim je italijanski parlament ratificiral osimske sporazume, je namreč določil, naj vlada v teku 18 mesecev izda odloke za uresničenje vsebine osimskih dogovorov. Pri tem je izrecno omenjeno, da je vlada pooblaščen, da izda zakone »v pomoč kulturnim dejavnostim in pobudam za ohranitev prič, ki so povezane z zgodovino in izročili italijanske etnične skupine v Jugoslaviji« (čl. 3, črka a).

Pri tem je treba poudariti, da zaščita Slovencev ni izrecno omenjena in tega dejstva ne odpravljajo ustne obljube vladnih predstavnikov ob razpravi v zbornicah. Bolj pomembno je to, da je vlada izdala svoj čas upravičeno zelo kritizirani osnutek pooblaščenega odloka o »globalni zaščiti« Slovencev. Ker je bila njegova vsebina gotovo nesprejemljiva, je bila vladna pobuda le alibi ali pa poskusni balonček. Hočeš nočeš pa priča o obveznosti italijanske vlade.

Vsekakor je vlada vprašanje Italijanov v Istri v roku rešila, vsaj kar zadeva podpore in finansiranje (dekret predsednika republike z dne 19. septembra 1978, št. 615, uradni list z dne 14. oktobra 1978). Pri tem je zanimivo, kar zvemo v uvodnem delu dekreta, in sicer, da se parlamentarna komisija za izvajanje osimskih sporazumov o osnutku sploh ni izrekla. To pač ne priča o veliki občutljivosti italijanskih politikov za svojo manjšino!

Vsebinska samega dekreta je zelo skopa, saj obsega le dva člena. V prvem odobrava izdatek šestih milijard do leta 1981 za »izdatke in podpore ustanovam in društvom za posege, ki naj pomagajo kulturnim dejavnostim in pobudam za ohranitev prič, ki so povezane z zgodovino in izročili italijanske etnične skupine v Jugoslaviji, ter stikom le-te z matično domovino ("nazione di origine")«.

Drugi člen je formalnega značaja in govori o kritju teh stroškov.

Zakon torej sploh ni kak temeljitejši, globalnejši poseg v manjšinsko problematiko, predstavlja pa zanimiv zgled denarnega podpiranja manjšine na podlagi državnega zakona.

(se nadaljuje)

ŽIVE BESEDE V NAŠIH NAREČJIH

seda *ôkno*, ki jo le najstarejši pomnijo. Drugi poznajo le velika moderna okna in furlansko ime zanje: *bokón*, furlansko *balcôn*.

Že ta podatek nam daje razumeti, da je večina obrtniškega imenoslovja v Teru furlanska, saj so kmečki Terjani spoznali skoraj vse obrti pri sosednjih Furlanih. Dok-

ler so sami pridelovali *konopjé* (konopljo) in iz nje izdelovali platno za domača oblačila, je bilo še srečati kako besedo v zvezi s to obrtjo, toda opustili so jo že sto let od tega in danes je skoraj vsa obrtniška terminologija furlanska. Toda o tem, o mlinarstvu in o drugih zanimivih besednih področjih vam bom kaj več povedal prihodnjic.

(se nadaljuje)

O NARAVI IN ČLOVEKU

Hymettos — tako se je imenoval atiški hrib, ki ga uzreš z atenske Akropole. Danes se imenuje Trello Vunó (NORČEV HRIB). Kako je prišlo do tega? Je mar zahajal nanj norec ali je bil kdaj norec njegov lastnik?

Ne. Benečani so med vojno bežno zasedbo Atike staroslavno ime prikrjili (po njihovem: osmislili) v Il Matto, kar so Grki pridno, a nesamostojno prevedli v svoj jezik.

Sicer pa bi gotovo iztaknili mnogo bližje podobne primere!

—o—

Primer, ki izpodbija utrjeno mnenje o živalih, kako da so popolnoma NEPRILAGODLJIVE.

Potem ko so morske vidre milijone let prenočevale na kopnem, so v teku ene same človeške generacije — torej pred našimi očmi — korenito spremenile ta svoj način obnašanja. Pod pritiskom lovcev, najprej Eskimov, nato Rusov in končno Amerikancev, so se odločile spati na morju, na algah. Z njimi se kot z rešilnim pasom zavežejo, da jih tokovi slučajno ne odplavijo na globoko morje ali valovi ne vržejo na čeri.

—o—

JEZIKOVNI TABU je pojav, ko se govorniki nekaterih besed izogibajo, ker jim je stvar, ki jo beseda poimenuje, nevarna, neprijetna, nesrečna ali pa samo groba, vulgarna.

Ker pa brez besede ne gre, poskrbi jezik za nadomestno besedo, ki isto stvar bolj posredno opiše. Rešitev običajno ni dolgotrajna, kmalu postane tudi nova, »opisna« beseda prav tak tabu kot prvotna in pojav se nadaljuje z bogato sinonimiko kot rezultatom.

Pa tudi obratno je mnogokrat res: ko imaš za isto stvar vrsto besed, lahko za njo zaslužiš stari tabu, ki je za današnje pojme lahko še vedno razumljiv ali pa že

ne več. Klasični primer za to je beseda *medved*. Ta je takorekoč v vsakem indoevropskem jeziku različna in bolj ali manj previdno opisuje to za naše prednike pošastno zver: »kosmatinec«, »jedenec medu«, »rjavi«, itd.

Drugi primer je beseda za »levo roko, levico«. Zaradi njene manjše okretnosti ji praznoverje pripisuje nesrečo, odtod tabu, odtod sinonimi. Že rekonstruirana indoevropsčina pozna zanjo štiri različne korene, današnji indoevropski jeziki pa še mnogo več. Pojav se nadaljuje: kot da ne bi imela na razpolago dovolj jezikovnega gradiva, si je španščina izposodila izraz iz baskovščine (izquierdo).

Še nekaj domačih primerov: *dekla* danes zveni grdo (čeprav je iz istega korena kot *dekle*). *Služkinja* jo je v začetku še nekam uspešno nadomeščala, danes je tudi ona »odslužila«. Pričakujemo, da bo tudi *hišno pomočnico* jutri doletela enaka usoda.

Podobno ljudje že zdavnaj več ne *umirajo*, ampak *izdihnejo*, *zaspijo v Gospodu*, *omahnejo*, *jim preneha biti srce*, *nas zapustijo*, *preminijo*, itd.

—o—

V živalskih družbah so možne najrazličnejše družbene ureditve. Najprej je seveda možna »ničta« ureditev: anarhija ali če hočemo popolna individualnost (z nujno izjemo družine, ki je povrh še omejena na prokreacijo in kratkotrajni odgoj mladičev). Nato tudi pri njih prihaja v obzir demokracija, ki se ponekod tudi res prakticira. Bolj pogosta je diktatura, vendar so praviloma živalski diktatorji z razliko od človeških za svoje delo — vodstvo črede — usposobljeni. Pri jelenih je vodstvo mnogokrat zaupano stari samici, ki si je potrebno izkušnjo pridobila, ko je v manj zreli dobi varovala lastne mladi-

če. Pri volkovih je »diktator« starejši samec, ki se je na lovu najbolj izkazal, itd.

Edino TIRANIJA v naravnih pogojih baje ni nikoli zastopana. Do nje pride le med živalmi v nenaravnih pogojih sužnosti: med kokošmi v kurniku, med opicami v živalskem vrtu, itd.

Kakšen nauk za nas, človeške otroke!

—o—

ČRNE LUKNJE so zvezde s kaj čudnimi lastnostmi. Pred kakim letom niti resnične zvezde niso bile, le hipotetične, saj so jih šele predpostavljali, ne pa odkrili. Danes vlada o njihovem obstoju že precejšnje soglasje.

Kakšne pa so? Predvsem so nevidne (odtod ime), to pa zato, ker njihovega površja ne more zapustiti prav nič, niti svetloba. Odkrijemo jih lahko le posredno, s tem da v njihovi bližini opazimo gravitacijske motnje, n. pr. drugo zvezdo, ki kroži brez pravega razloga, ali močno rentgensko sevanje, kar daje misliti na pospeševanje naelektrenih delcev v smeri proti črni luknji.

Glavna značilnost črnih lukenj je nepojmljiva nakopičenost snovi: ko bi našo zemljo tako stisnili, bi jo lahko stlačili v večjo telovadnico! Do tako blazne gostote pride, ko se v neki dovolj masivni zvezdi toplotno sevanje ne more več zoperstavljati gravitaciji in zvezda se sesede, kolapsira.

Najbolj jedrnato opišemo spretno pogojev v taki zvezdi glede na naše pogoje s stavkom: v njej pride do zamenjave časa in prostora. Kar pomeni približno tole: medtem ko se mi prosto gibljemo v prostoru, čas pa nam uhaja vedno v isto smer, je v črni luknji prostor predpisan, čas pa ne. Ali pa: tu nam je dana kratka svoboda, tam je večna ječa.

Družbenozdravstveni konzorcij

Vsi se strinjajo v tem, da je treba obnoviti socialnoskrbstveno pomoč. Ko govorimo o pomoči, očitno nimamo v mislih socialnoskrbstvene pomoči v ožjem pomenu besede, ampak celotno organizacijo socialnoskrbstvene pomoči italijanske države. Vse politične in socialne sile, ki si prizadevajo zavzeto in menimo tudi z določenim navdušenjem za obnovo struktur, so to zahtevo osvojile in jo smatrajo za docela stvarno.

A prav zaradi zapletenosti zdravstvenosocialnoskrbstvenega ustroja in njegovih institucij, katerih obnovitev se zahteva, ne sme biti reforma delna, ampak celotna. Zeti mora najrazličnejše institucije in dejavnosti, na primer bolniške blagajne in bolnišnice, krajevno organizacijo, položaj krajevnih občinskih, deželnih in državnih uprav, državni in občinski proračun, proračun posameznih uprav itd.

Zakon 382 in tudi zakonski načrt za zdravstveno reformo sta pojasnila, da se lahko teritorialni obseg družbenozdravstvenih konzorcijev razteza na ozemlju z najmanj 50 tisoč do največ 200.000 prebivalci, pri tem pa sta dajala — tudi ob sodelovanju z deželami — prednost večjim družbenozdravstvenim konzorcijem, torej takim, pri katerih je število prebivalcev bližje zgornji kot spodnji meji dopustnega števila, torej verjetno z večjo upravno zmogljivostjo in predvsem z mnogo večjimi finančnimi viri. Nadalje, po določilih državne reforme konzorciji ne opravljajo dejavnosti, ki pripadajo avtonomnim institucijam, ne postanejo organizmi, ki presegajo občine ter z vsemi pravicami občin, ampak so le upravni organizmi občin; skratka vso oblast, pristojnost, izdajanje pooblastil ter demokratično jedro upravne oblasti obdržijo še naprej občine. Konzorciji niso nič drugega kot skupnost upravljanih občinskih služb odnosno skupina občinskih uradov posameznih občil ali pa skupina uradov več občin skupaj, povezanih med seboj v konzorcij. V duhu državne reforme so bile izdane okrožnice, ki so dale pobudo za ustanovitev upravnih organizmov konzorcijev in ki so skušale nuditi pomoč upravnemu osebju, da je dalo vsebino zunanjim organizacijskim kalupom.

Kateri nasveti so bili dani občinskim upravam za postopno uresničitev konzorcijev? Naj poskrbe predvsem za ustanovitev organov konzorcija, ki so ti-le: 1. Predstaviška zbornica občin, ki sestavljajo konzorcij; 2. Upravni svet konzorcija in 3. Posvetovalni in promocijski odbor, ki ga sestavljajo družbene sile, ki bi morale vzpostavljati tisto povezavo z bazo, ki je osnovnega pomena za reformo zdravstvenih in socialnih storitev. Hkrati je bilo očitno, da je zakon postavil občinam ter konzorcijem občin nekatere cilje, ki naj bi jih uresničili v svobodni in prožni proučitvi svojega položaja ter potreb prebivalstva. Razumljivo je, da kak konzorcij daje prednost medicini dela,

ker ima področje konzorcija industrijski značaj, medtem ko lahko kak drugi konzorcij, katerega področje je pretežno kmetijsko, meni, da je treba dati prednost šolski medicini ali kateri drugi. Poglavitni cilj, ki ga je treba uresničiti pred vsemi drugimi, je ta, da se celotno razpravljanje o socialnoskrbstvenem in zdravstvenem razmerju med strukturami in državljanom osredotoči na ukrepe in sredstva, ki naj preprečijo in po možnosti odpravijo vzroke socialnega neugodja, zaradi katerega je socialna pomoč potrebna.

Sedanji sistem grajajo zaradi razdrobljenosti institucij. Konzorcij bo moral upravljati vse storitve od zdravstvenih do socialnoskrbstvenih. Enotnost in demokratičnost uprave bi morali skupno zagotoviti smotno uskladitev vseh storitev, njihovo povezovanje v celoto in njihovo dopolnjevanje. Odpravljen bi moralo biti dvojno posredovanje ene same storitve. Na vsakem področju, torej v precej ozkih mejah, bi se morala pojaviti smotrna prisotnost struktur, ki bi morale zagotoviti tudi večjo učinkovitost.

Kakšne bodo te strukture? Govori se seveda o strukturah prve, druge in tretje stopnje. Strukture prve stopnje so osnovna področja. Več osnovnih področij skupaj tvori Krajevno zdravstveno enoto. Osnovno področje je precej neenotno področje, na primer področje občine z najmanj 10 tisoč in največ 15-20 tisoč prebivalci, ki zagotavlja državljanu nekatere storitve splošnega značaja kot tudi nekatere druge. Za take storitve se na primer smatra higiena v širšem smislu, oskrba z živili, borba proti okuženju okolja, cepljenje proti kužnim boleznim, vse obveznosti, ki jih imajo dandanes občine, pa tudi splošna socialna pomoč pri zdravljenju otroških bolezni, ne pa tudi specialna socialna pomoč razen za nekatere vrste take pomoči, ki bi se jih lahko smatralo za pomoč osnovnega značaja; potem celotna pomoč na domu, pomoč starim osebam, lekarniška oskrba in medicina dela, skratka nekatere storitve, ki se nanašajo na razmeroma majhno število oseb.

Imamo potem storitve druge stopnje, to je na ravni konzorcija, ki potrebujejo večje področje, a tudi številnejše prebivalstvo. Med posredovalnicami tovrstnih storitev zavzema prvo mesto bolnišnica. Bolnišnica ne sme biti več edini kraj zares temeljne zaščite ljudskega zdravja, postati mora člen v varnostnem pasu Krajevne zdravstvene enote, ki je kvalificiran v prvi vrsti za zdravljenje bolezni, a ki je mnogo manjšega pomena, kot je bil doslej. Preprečevanje bolezni bi namreč moralo zmanjšati potrebo po zdravljenju in s tem tudi zatekanju v bolnišnico. Zmanjšali bi se stroški za zdravljenje po bolnišnicah, število postelj v bolnišnicah oziroma bolniških sobah bi se znižalo, predvsem pa bi bile ponovno določene dimenzije bol-

dalje na naslednji strani ■

Iz delovanja DSI

Predsednik openske Hranilnice inž. Milan Sosič izroča nagrado Vstajenje goriški pisateljici Zori Piščanc. Med njima član nagrajevalne komisije Jevnikar

V Društvu slovenskih izobraženec smo v prejšnjih tednih lahko za beležili nekaj zanimivih večerov. Za kroniko jih tu zaznamujemo po vrsti. 2. aprila sta DSI in združenje Most skupaj priredila večer, posvečen pesniku Balantiču, o katerem je govoril Taras Kermauner. 9. aprila je dr. Oskar Simčič podal članom veliko nočno duhovno misel. 23. aprila je prof. Zora Tavčar predavala o Literarni kritiki v svetu in na slovenskem. Naslednji ponedeljek je bila na vrsti okrogla miza o evropskih volitvah, pri kateri so sodelovali Ivo Jevnikar, Drago Štoka in Marij Maver. 7. maja so v društvu slovesno podelili literarno nagrado Vstajenje

goriški pisateljici Zori Piščanc. Teden kasneje pa je o svojem misijonskem delu v Vietnamu predaval misijonar Andrej Majcen.

Predsednik DSI Sergij Pahor čestita pisateljici Zori Piščanc k nagradi.

Praznik frtalje v Ruپی

Tradicionalni praznik frtalje v Ruپی ne pozna meja. Tudi letos so se na lepo urejenem prostoru pod cerkvijo zvrstili zbori s Tržaškega, Goriškega in iz Slovenije. Nastopili so domačini pa tudi zbor Marij Kogoj iz Trsta, Komorni zbor iz Škofje Loke, Fantje izpod Grmade, zbor Hrast iz Doberdoba in Lojze Bratuž iz Gorice. Praznik je bil v nedeljo, 29. maja popoldne, medtem ko je prireditev na praznik 1. maja zaradi slabega vremena morala odpasti.

UNIVERZA V LJUBLJANI

Slovenska univerza v Ljubljani je bila uradno poimenovana po Edvardu Kardelju. Sklep o tem je bil sprejet neposredno po smrti glavnega teoretika jugoslovanskega samoupravnega sistema. Malokdo pa morda ve, da je ljubljanska univerza pred drugo svetovno vojno že nosila ime po kralju Aleksandru Karadjordjeviću.

Družbenozdravstveni konzorcij

nišnic, kar zadeva njihove funkcije, ki morajo biti v stiku s celotnim področjem, povezane z ambulatoriji na ravni osnovnega področja, pa tudi z ambulatoriji za posege zdravnikov specialistov na ravni konzorcija, da bi se tudi po tej poti izognili nepotrebnemu zatekanju v bolnišnico v primerih, kadar morajo zdravniki preučiti bolnikovo stanje in postaviti diagnozo, kar lahko storijo v ambulatorijih, torej v bližini bolnikovega doma. Kar velja za bolnišnice, velja tudi za druge strukture, n.pr. za postavljanje diagnoz, za laboratorijske analize in za rentgenološke preglede, ki morajo biti na ravni konzorcija in ustrezati številu prebivalstva.

Nadaljnje strukture na ravni konzorcija so: družinske posvetovalnice, usklajevanje storitev v korist duševno bolnih itd.

Umevno je, da je za to novo logiko organiziranja storitev, ki se ne ustavi pri razglasitvi ciljev in ki mora postati operativna, potrebno osebje, ki je pripravljeno prevzeti to nalogo in ki si mora, če naj bo kos novim zahtevam, pridobiti nove usposobljenosti in jih pridružiti tistim, ki jih že ima od prej. Prepričan sem, da zavisi od rešitve tega velikega problema naše družbe uspeh in razvoj naše družbene organizacije v vsej razsežnosti in zapletenosti za več bodočih desetletij. Bilo bi zares naivno predstavljati si, da zdaj, ko imamo zakon, zadostuje pritisniti na gumb in se bo vse spremenilo.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Tudi mladi v SKK nadaljujejo z rednimi sobotnimi sestanki na sedežu društva. Od zadnje sobote v marcu do konca aprila so izvedli sledeči program: 3. marca je predaval o mamilih g. Lojze Zupančič. Naslednjo soboto je bilo na vrsti srečanje z gospodom Petrom Šorlijem, ki je pripovedoval iz svojih bogatih spominov in doživetij. Nato je predaval o glasbi Marijan Kravos. Zadnjo soboto v aprilu pa je vodil razgovor o FUENS-u Ivo Jevnikar.

Redni sestanki ob sobotah zvečer se bodo v SKK nadaljevali do konca sezone. Istočasno pa vodi svoj literarni krožek v klubu tudi prof. Zora Tavčar.

SENATOR MIŠA LAJOVIC O SLOVENŠČINI

V avstralskem parlamentu je pred kratkim nastopil tamkajšnji senator Miša Lajovic, po rodu Slovenec, v obrambo Slovencev in slovenščine. Lajovic je nastopil predvsem zato, da je zavrnil trditev časopisne novice v nekem avstralskem dnevniku, češ da Slovenije sploh ni. V svojem daljšem posegu je senator med drugim dejal tudi to:

»Moj stari oče je živel pod Napoleonovo vlado kot francoski državljani. Moj stari oče in oče sta bila državljana avstro-ogrske monarhije. Sam sem bil rojen v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Moj sin je bil rojen pod italijansko oblastjo. Toda vsi imamo eno stvar skupno, eno, kar cenimo kot zaklad — naš slovenski jezik.«

Stavek, pred katerim bi moralo biti sram marsikaterega zdomskega, zamejskega pa tudi matičnega Slovenca, ki se slovenščini odpoveduje brez potrebe!

INICIATIVA

Sredi marca je izšla v Trstu publikacija INICIATIVA s podnaslovom »zbornik za družbena vprašanja«. Po vsebini in zasnovi je nadaljevalka lanskega zbornika ALTERNATIVA. Publikacija, ki jo je izdal in uredil Franc Jeza, obravnava sodobna in polpretekla slovenska vprašanja v perspektivi, ki se ostro distancira od sedanje jugoslovanske stvarnosti. Del članikov so prispevali sodelavci iz Slovenije, podpisani s psevdonimi.

Otroški zbor z Opčin je pod vodstvom Franca Pohajača doživel svoj krst letošnjo pomlad. Na posnetku »pomladni šopek« s svojim dirigentom.

POIMENOVANJE ŠOL NA TRŽAŠKEM

V zadnjem času so kar štiri slovenske osnovne šole poimenovali po slovenskih osebnostih. Šola v Medji vasi nosi ime Jožef Štanta, tista v Sesljanu se imenuje po dr. Karlu Štreklju, v Šempolaju po Stanku Grudnu, na Opčinah pa po pisatelju Francetu Bevku.

MLADINSKO SREČANJE MANJŠIN

Letni velikonočni seminar mladinske komisije Federalistične unije narodnostnih skupnosti (FUENS), v katero je včlanjena tudi mladinska organizacija Slovenske skupnosti, je bil letos v bretonskem kulturnem centru Ti Kendal'ch v kraju St. Vincent-sur-Oust v Bretanji (Francija). Poleg rednega dela, ki je značilno za take seminarje (spoznavanje gostujoče manjšine oz. naroda, izmenjava informacij med delegacijami ipd.), je bilo obnovljeno vodstvo, v katerem so zdaj gradiščanski Hrvat Jurica Čenar (predsednik), tržaški Slovenec Ivo Jevnikar (predstavnik SSK, podpredsednik), Danec iz ZRN Heinrich Schultz (podpredsednik) in Frizijka iz ZRN Christel Petersen (tajnica). Sprejeti sta bili tudi resoluciji tako o vprašanju globalne zaščite Slovencev v Italiji kot o političnih procesih na Koroškem. Prihodnji seminar bo pred Veliko nočjo 1980 na Tržaškem, in sicer na vabilo mladinske komisije Slovenske skupnosti.

ZANIMIVA ŠTEVILKA SKAVTSKEGA JAMBORA

Notranje glasilo tržaških skavtov in skavtinja, ciklostilirani mesečnik Jambor, je posvetil svojo šesto številko (aprilsko) 20-letnici ustanovitve oz. prvih obljub tržaških slovenskih skavtinja. Z imeni ali pa s skavtskimi imeni so podpisali zanimive spominske ali idejne članke med drugimi ustanovitelji Vera Lozej, dr. Jože Prešeren in Ljuba Smotlak, starejše aktivne ali pa ne več aktivne članice Magda Bizjak, Alenka Rebula, Silvia Švara, Marija Besednjak, Danica Cepar, Lidija Jelušič, Nadja Maganja, Vera Tuta, Tamara Petaros, Ivica Švab, Marija Lozej in Nevla Žerjal.

Ta številka Jambora sodi že v osmi letnik rednega izhajanja. Uredništvo lista je v ul. Risorta 3 v Trstu.

† IGNAC MARC

V začetku aprila je v 74. letu nadoma umrl v Sesljanu pri Trstu ugledni trgovec, podjetnik in javni delavec Ignac Marc. Bil je doma z Vipavskega, a je še zelo mlad prišel v Trst. Z marljivim delom je prišel do lastne trgovine, toda vedno je našel čas za pomoč na prosvetnem in političnem polju. Bil je član SDZ in SSK, Slovenskega dobredelnega društva, openske hranilnice in drugih slovenskih organizacij. Vedno je rad pomagal in koliko je storil za naš življenj v zamejstvu vedo samo njegovi najožji sodelavci in prijatelji. Družini naše iskreno sožalje!

MLADINSKI ZAMEJSKI TABOR

V Gorici so na pobudo mladinske sekcije Slovenske skupnosti obnovili dolgoletno tradicijo taborov zamejske mladine (Koroška, Gorica, Trst), ki se je prekinila leta 1972. V soboto, 5. maja, je bila med drugim na sporedu okrogla miza o političnem položaju Slovencev na Goriskem, na Tržaškem in na Koroškem. Uvodne besede so imeli Ileana Sirk, Ivo Jevnikar in Filip Warasch. Okrogla miza je pokazala, da je ideja samostojnega političnega nastopanja krepko zasidrana v delu zamejske mladine. Prisotni so tudi podprli sklep slovenske stranke v Italiji, da gre na parlamentarne in evropske volitve junija letos skupaj z drugimi političnimi strankami manjšin v Italiji. Nedeljski program je obsegal tudi daljšo kulturno prireditev s pevske, recitatorskimi in folklornimi točkami, ki so jih izvedli predstavniki treh pokrajin.

MILENA MERLAK

Pesnica in pisateljica Milena Merlak, ki živi na Dunaju, je prejela eno letošnjih literarnih nagrad iz sklada Theodorja Körnerja.

10-LETNICA DRUŠTVA »REČAN«

Društvo Rečan z Ljes v Beneški Sloveniji praznuje desetletnico svojega obstoja. To društvo je gotovo eno najživahnejših v Benečiji in je znano po svojih imenitnih pobudah. Kdo se ne spominja »Našega božica« ali »Pasijona« ki ju je posnel tudi tržaški radio pod vodstvom pokojnega Jožeta Peterlina. Obe prireditvi in še toliko drugih so pripravili člani sami brez zunanje pomoči. V okviru društva deluje tudi zbor Rečan, ki ga je v začetku vodil takratni kaplan Rino Markič.

GORIČANI V ZDA

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici je priredila gostovanje dramske skupine društva »Štandrež« in ansambla »Lojzeta Hledeta« iz Števerjana med Slovenci v ZDA. Med 18. aprilom in 3. majem so gostje iz Gorice imeli priložnost, da se posvetijo tudi spoznavanju ameriških rojakov, njihovega dela in navad. Štandreška dramska skupina je nastopila z delom »Komedijska v komediji« v Clevelandu in New Yorku. V obeh krajih je tudi ansambel »Hlede« nastopil z več koncerti.

STANKO ZORKO — 60-LETNIK

Kdo bi verjel! 21. aprila je praznoval 60. rojstni dan Stanko Zorko, kaplan v Rojanu pri Trstu, doma iz Leskovca pri Krškem na Dolenjskem. Stanko Zorko je prišel v Trst ob koncu vojne, a se je na Tržaškem hitro znašel. Med prvimi je dal pobudo za zgraditev župnijskega doma (Marijin dom v Rojanu), od vsega začetka zgledno urejuje radijsko oddajo Vera in naš čas, iz Rojana tudi redno prenašajo nedeljsko sv. mašo po radiu. Kaplan Zorko je skromen in mu ni do zunanjih priznanj, rad pa priskoči na pomoč pri vsaki pobudi, naj bo na prosvetnem ali verskem polju. Tudi pri širjenju slovenskega verskega tiska je med prvimi in njegovi župljani so naši najboljši odjemalci.

PETRIČKOVA KOČA V ANDAH

V Bariločah v Argentini so 14. januarja odprli Petričkovo kočjo Pod Skalco. Slovesnosti se je udeležilo veliko število Slovencev iz Argentine. O živahnem delovanju slovenskih planincev v Andah je Mladika poročala lani v člankih, ki jih je napisal Vojko Arko.

MARTIN JEVIKAR

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Ace Mermolja: Med kaktusi kuham kavo

V zbirki Sodobna slovenska poezija Založbe Lipa v Kopru je izšla prve dni 1979 nova pesniška zbirka goriškega pesnika Aceta Mermolje *Med kaktusi kuham kavo*. To je že njegovo tretje samostojno pesniško delo: 1972 je izdal v *Pesniškem listu* št. 3 (Trst-Koper) 11 pesmi, 1975 pri ZTT v Trstu *Novo pesmarico* z 41 pesmimi v petih cikli (glej Mladiko 1972, 138 in 1975, 127-28).

V novi zbirki je 57 pesmi, ki so razdeljene v štiri cikle: Popevke, Jesse James, Iskalci zlata in Diogen. Samostojne naslove imajo samo popevke, ostali cikli imajo nad posameznimi pesmimi rimske številke, ker so cikli zaokrožene celote.

V popevkah so realistični prizori iz življenja in razmišljanja o različnih vprašanjih sodobnega življenja. Kakšno pa je njegovo razpoloženje v teh pesmih, najlepše izpoveduje prva pesem, *Intimna*: »Po razposajeni igri / in

ostri besedi, / potem ko z verzi / omrežiš dekletce / in čelo namakaš / v miselni bedi, / ko prebrediš lužo zlobe, / da iščeš pod kamnom zlato, / ko zaigraš veselega klovna / s klobučkom grenkobe; // potem, potem si namočil pero // malce vase. / Ne smrtno resno, / le tako, za špas ... // Drugače izgubiš svojo uro, / svoj zemljevid in kompas.«

Popevke torej, ki bi hotele biti lahkotne, a so vendar izrezi iz vsakdanjih stisk in težav. Tako je naslikal večer v gostilni, igralko na odru, prostitutko, večerjo z dekletom v majhni gostilni, večer pred TV in sanje o dekletu, prizor z mestne ulice, pritrgovanje za počitnice, razbiti motor ob cesti, obisk v Bardu po potresu, smrt reveža v čevljih in trližu, ustrelitev psa, ker je trgal gospodom hlače, rad bi bil turist in potoval po svetu. Med miselne spadajo *Božična noč*, kjer pravi: »Malo stvari je nocoj /

potrebnih za srečo; / okrašeno drevesce, / potica in lutka, / ki se v hlevčku reži / za naše odrešenje.« (Žaljiv izraz za Jezusa kaže na pomanjkanje srčne omike!). Sinko se igra z raketo, ko bo mož, »bo utopil mesečne oči med dolgove«. Osební mir najdeš »tri korake« od sebe. Za življenje si sposoben, »ko ti izkušnje grizljajo vero / in vračajo spretnost, / fin nos / in občutek za pravo mero«. V današnjem življenju lahko postaneš karkoli, a navadno ostaneš, kar si. Odgovornost je marsikaj, od vsega začetka kamen na hrbtu. Ljubi razne stvari, vendar je njegova ljubezen »velika in čista, / ker nimam denarja«. Željam je pristrigel peruti in lase, končno se lahko zadovoljiš s tem, da »zlezeš v posteljo truden in sit«.

V teh pesmih je precej osebnih težav sodobnega življenja, vendar pa so podane z optimizmom mladega človeka, ki ne gleda na to »smrtno resno«. Težave niso omejene na zamejskega človeka, ampak so občečloveške, saj je samo v pesmi *Bardo julija 1976* omenjeno zamejstvo, pa še to v zvezi s potresom.

V ciklu *Jesse James* opisuje človeka, ki si je zapel za pas dva samokresa in postal bandit. Postave ni več spoštoval, »ker je ni«. Njegovo ime »bo za ljudi dinamit«. Narisali so ga na plakate in razpisali nagrado »tisoč dolarjev za glavo«. Nekoč je bil ponižni kavboj in ob kitari prepeval o Suzani. Včasih zaide v saloon, da igra in pije, »sreče ni«. Če koga preluknja, se smeje in ga pokrije s kamni. V preriji je življenje grenko, a tudi v saloonu najdeš »isto samoto, / ki pod soncem ubija«. Postal je Indijanec, kot je vsakdo »ubogi, preplašen Indijanec«, če mu »polomijo živce«. Misli na konec: »padeš s konja / ali te šerif ustrelí«. Po njem »ostane le pravljica / revnih ljudi«.

Pesnitev obravnava problem ljudi, ki jih je življenje izločilo, iz njihove osamelosti se rodi nasilje, ki pa ne reši ne osebnega ne občega problema. Še naprej ostane osamljen in konec je nujno tragičen.

V *Iskalcih biserov* poje o ljudeh, ki iščejo zlato žilo, ki je ni. Kosmati in izčrpani tavajo po puščavah, a če dobijo košček zlata, so gospodarji sveta, v mestu zapijejo zlato, osla in lopato. Če obupajo, se obesijo. Svet bo tehnično napredoval, zemljevid zlate žile pa bo ostal »kot kamen, upanje in past«.

Iskanje Eldorada je nujno, človek mora imeti neke cilje, čeprav so neuresničljivi.

Diogen študira usodo ljudi, a je težko najti »jasne smeri in točen kompas«. Lista po debelih knjigah, sam je, drugi se zabavajo, hodi od mesta do mesta in poučuje. Drugi imajo družinsko življenje, modrec ostane sam, toda miren, ko drugi trepetajo od strahu. Igramo se s pomeni besed, »modrec trpi / in sanja svet, / kjer z imeni / uvrščaš stvari«. Dvom »preži z večnimi zobmi«, najmanjša vprašanja »odtisnejo svoj žig krvi«. Von Braun vodi po vesolju rakete, »domači vrt / ostane posut s pastmi«. Samo modrost uči živeti z ljudmi. »Diogen se BORI / odkrito, / nevednost iz zasede.«

Zbirka je nov korak v Mermoljevem pesniškem razvoju, posebno zadnji trije cikli, ki so bolj miselno in zaokroženo podani. V njih kaže pesnik na vrednote, ki jih današnji svet pogreša, čeprav napreduje z raketno naglico.

Jezik je razumljiv in preprost, vendar izbran in prepleten z izvirnimi primerami, npr.: »čelo namakaš v miselni bedi ... prebreds lužo zlobe ... zaigraš veselega klovna s klobučkom grenkobe ... bi namočil pero malce vase ... listič grenkobe skrije med lase ... v vino namakava ljubke besede ... v prsih grejem žabico spomina ... ljudje hite s torbo zvitihi misli ... želje so balonček, ki se v prsih napne ... Pod čelom se tiho iskrijo rakete razuma ... svetilka misli ...« Ima pa tudi nekaj pogovornih besed: »za špas, panin, par tisoč lir, štrik, kartolino ...«

Ritem je tekoč, rima občasno, skoro vendo uporablja kitice.

(se nadaljuje)

eneoceneoceneoceneoceneoceneocene

Kulturno pismo z Dunaja

Poznavalcu slovenskega kulturnega življenja na Dunaju se letošnji začetek leta brez dvoma razodeva vsaj po številu kulturnih prireditev in dogodkov kot najbolj razgiban v zadnjih letih. Najprej bo prišel v anale zgodovine mesec marec kot mesec ustanovitve »Slovenske pisarne na Dunaju«. Pobudnik pisarne, koroški Slovenec Feliks Bister, ki ga že poznamo kot ustanovitelja »Dunajskega krožka«, si to novo slovensko ustanovo na Dunaju zamišlja kot nekakšen kulturno-informacijski servis za stike z neslovenskim svetom v avstrijskem glavnem mestu. Posluži se ga lahko vsakdo, ki bi želel kaj

več vedeti o slovenski manjšini na Koroškem, informacijsko pomoč pa bo tu našel tudi vsak Slovenec ali slovenska skupina, ki pride iz kakršnihkoli razlogov na Dunaj. Namen »Slovenske pisarne« je tudi opozarjati na probleme, ki niso neposredno manjšinskega pomena, ampak zadevajo celotno družbo v pluralno razgibanem svetu. S tem si bo prizadevala ta nova slovenska ustanova na Dunaju, da z avtentičnimi informacijami in nego konstruktivnih stikov med slovenskim in neslovenskim življenjem doprinese svoj delež k večji vzajemnosti in medsebojnemu razumevanju. V skladu z omenjenimi

vzajemnostnimi cilji je bila tudi prva prireditev v okviru novoustanovljene »Slovenske pisarne«. Povabljeni predavatelj dr. Robert Saxer, ki deluje kot strokovnjak za jezikovno in literarno didaktiko na celovškem Inštitutu za germanistiko, je to pot predstavil na Dunaju svojo novo knjigo »Stritzl & scrinzi contra UBW«, ki jo je natisnil Slovenski informacijski center v Celovcu. Zvest temi svojega predavanja, ki se je glasilo »Svoboda tiska in svoboda pouka« je prikazal na podlagi jezikovne analize natisnjenih člankov proces znanega konflikta med koroškima dnevnikoma »Kleine Zeitung« in »Volkszeitung«, ki sta mlado celovško univerzo z neutemeljenimi, manipulativnimi nameeni označevala kot »levo« in »komu-

nistično«, in branilci demokratične podedbe iste univerze in njenega ugleda v javnosti. Dobro obiskana prireditve se je dne 7. marca vršila v prostorih Internacionalnega kulturnega centra na Dunaju, ki ima svoj sedež v prvem dunajskem okraju, Anagasse 20. Ta naslov bo v bodoče predstavljal tudi kontaktni naslov »Slovenske pisarne na Dunaju«.

V soboto, 10. marca, je sledil že omenjeni prireditvi skoraj jubilejni 50. OBČNI ZBOR Kluba slovenskih študentov na Dunaju, ki mu je isti dan zvečer sledila slavnostna otvoritev novo preurejenih dosedanjih klubskih prostorov v Mondscheingasse 11, v 7. dunajskem okraju.

Že tri dni za tem so si Slovenci in zainteresirani Dunajčani drugih narodnosti lahko na Ljudski univerzi v Brigittenavu, Raffaelgasse 13, v 20. dunajskem okraju ogledali slovenski film »Vrnitev«, posnet po literarni predlogi koroškega pisatelja Janka Messnerja. Na Češkem nagrajeni film so predvajali v okviru serije kulturnih prireditev, ki jih je pod skupnim naslovom »Manjšine v Avstriji« organizirala Ljudska univerza v Brigittenavu v povezavi s Kulturnim in informacijskim centrom SFRJ na Dunaju. Za Slovence je gotovo zanimivo tudi dejstvo, da je v okviru omenjene, manjšinski problematiki posvečene serije, dne 3. aprila predaval univ. profesor dr. Vladimir Klemenčič iz Ljubljane, ki je v nemškem jeziku predstavil »Jugoslovansko stališče k položaju Slovencev v Avstriji«.

Vsako leto se na Dunaju marca meseca skupno praznujeta Prešernov dan kot slovenski kulturni praznik najvišje vrste, ki je vsako leto na 8. februarja, in pa dan žena, ki se praznuje 8. marca. V ta namen je Slovensko kulturno društvo »Ivan Cankar« na Dunaju povabilo več zabavno-kulturnih skupin iz Ljutomerja, ki so z originalnim domačim programom dne 17. marca razvedrile vse navzoče Slovence, pa naj stalno ali le začasno živijo na Dunaju. Popoldanski prireditvi je zvečer sledila prosta zabava s plesom, v isti dvorani v 23. okraju, Donboskogasse, kot je bilo že jeseni martinovanje.

Celo literarno zainteresirani Slovenci so marca meseca prišli na svoj račun in sicer v petek, 23. marca, na 15. Dunajskem krožku v Führichgasse 10, v prvem dunajskem okra-

ju. Povabljeni gost je bil to pot avstrijsko-ameriški pisatelj Herbert Kuhner. Ta je slovenskim bralcem že znan iz poročil v tržaškem tedniku »Novi list«, kakor tudi iz koroške literarne revije »Mladje«, kjer ga je v 22. številki leta 1976 z literarnim biobibliografskim esejem in prevodi izčrpno predstavil Lev Detela. Pisatelj Herbert Kuhner se je uveljavil tudi kot prevajalec. Njegovi prevodi iz nemškega in vseh jugoslovanskih jezikov, ne samo slovenskega, so izšli v vodilnih avstralskih in ameriških revijah. Ta čas prevaja Kuhner tudi izbor pesmi slovenskih koroških pesnikov v angleški jezik. Na 15. Dunajskem krožku je v zadovoljstvo navzočih prebrala nekaj svojih pesmi tudi prisotna avstrijska koroška pesnica Margarethe Herzele. Slovenske prevode obeh omenjenih avtorjev je iz »Mladja« prebrala Milena Merlakova. Tako je bilo za »angleško-nemško-slovensko« mednarodno literarno atmosfero v Dunajskem krožku izdatno poskrbljeno.

Najvišji kulturni dogodek in za navzoče tudi enkratni umetniški užitek pa je nedvomno predstavljal nastop Slovenskega mladinskega zbora iz Maribora v soboto, dne 24. marca. Prireditve, ki jo je organiziral Jugoslovanski kulturni in informacijski center v povezavi z Avstrijsko-jugoslovanskim društvom na Dunaju v okviru pogodbe o kulturni izmenjavi med obema državama, se je vršila v lepi Mozartovi dvorani dunajske Koncertne hiše v 3. okraju. Izvedba zahtevnega programa (Mozart, B. Britten, C. Saint-Saens, Z. Kodaly, M. Kozina, Rado Simoniti in drugi), pod vodstvom dirigenta prof. Branka Rajštra in ob glasbeni spremljavi mag. Nevenke Hohnjec je bila na mednarodnem glasbenem nivoju. Nič čudnega, da je bil ta zbor, na katerega smo Slovenci, zlasti pa njegovi pobudniki in sami izvajalci, upravičeno lahko ponosni, že večkrat nagrajen in to ne le na zborovskih festivalih v Jugoslaviji, ampak tudi v Belgiji. Ljubezen do petja, prizadevanje za visoko glasbeno raven in sveži, krepki, nadpovprečno kultivirani glasovi, nabrani po šolah v Mariboru in okolici, vključujejo še nove bodoče uspehe tega enkratnega mladinskega pevskega zbora, ki bo jeseni praznoval petnajstletnico svojega obstoja. Njegova naslednja pot

bo turneja po Beneški Sloveniji in verjetno tudi nastopi v Trstu in Gorici. Poleti se bo udeležil mednarodnega zborovskega festivala v Vzhodni Nemčiji. Tudi v Mozartovi dvorani je bilo navdušenje navzočih neobičajno. Na Dunaju živeči Slovenci in Jugoslovani so se kljub obilici marčnih kulturnih ponudb težko odrekli še enemu nenavadnemu kulturno-zabavnemu dogodku, ki ga predstavlja koncert poklicnega hrvaškega folklornega ansambla »Lado«. Prireditve je bila v velikem obsegu v popularnih prostorih dunajske »Stadthalle« dne 30. marca. Program, ki je pritegnil tudi veliko število Dunajčanov, je izvajalo 80 pevcev in plesalcev v kar 500 narodnih nošah. Tudi to prireditve je organizirala Avstrijska zveza za mednarodno kulturno sodelovanje na Dunaju v povezavi z Jugoslovanskim kulturnim centrom.

Na robu naj bo omenjen še en kulturni dogodek. V prostorih znane dunajske »Majhne galerije« v Neudegggasse 8, v 8. dunajskem okraju je med 8. in 29. marcem razstavljal svoje slike znani hrvaški fantastični slikar Studa Ilić.

MILENA MERLAK

Sklepna koncerta abonmajske sezone GM

SLOVENSKI KOMORNI ORKESTER
IN ORGANIST BERGANT V TRSTU

Na predzadnjem koncertu koncertne sezone GM iz Trsta je nastopil Slovenski komorni orkester pod vodstvom Antona Nanuta. Organist je bil Hubert Bergant. Na sporedu so bile naslednje skladbe: Haydnova simf. v fis molu št. 45 (Poslovilna), Haendlov koncert v B duru št. 6 op. 4 za orgle in orkester. V drugem delu je bilo najprej na vrsti osem Škerjančevih skladb za godala, sledil pa je Poulencov koncert v g molu za orgle, godalni orkester in pavke. Občinstvo je na koncu še izsililo slovit Albionijev Adagio (sicer prirejen).

Izvedba Haydnove simfonije je bila dobra, le pri prvem stavku Allegro assai je bil tempo prepočasen, značaj pa premalo odločen. V zvezi z

zadnjim stavkom pa je bila pomanjkljivost ne toliko na odru, kolikor v koncertnem listu, kjer sploh ni bilo razloženo, zakaj skoraj vsi muzikanti z dirigentom vred zapustijo oder. Haydn je ta navodila namreč sam dal v partituro, da bi skupno z orkestrski nekako »stavkal«¹ proti »delodajalcu«² princu Esterhazyju za boljše delovne pogoje. Še danes torej izvajajo simfonijo kot ob tisti priložnosti.

Sledil je Haendlov koncert za orgle in orkester, kjer je nastopil organist Hubert Bergant. Skladba kot taka je bila enostavna, mestoma tudi puščobna, a tudi o izvedbi ne moremo reči, da je ta vtis kaj popravila, saj je bolj vzbudila občutek negotovosti in monotonosti.

Najboljša točka večera je bil Škerjanc. K temu je pripomogel sam miniaturni značaj glasbe, ki je kar dihala svežino in originalnost, pa tudi izvedba, ki je bila v skladu z značajem skladbe primerno dinamična.

Pri zadnji Poulencovi skladbi bi pripomnil, da bi bil v tem primeru potreben veliko večji, pa čeprav godalni orkester, da bi kljub zasedbi čim bolj podal vtis simfonijskosti. Naravnost neprijetno pa je zvenelo pri odprtih orgelskih registrih pomanjkanje vsakršnega odmeva. Čisto drugače seveda zvenijo orgle v kaki katedrali. No, to kot obrobno tehnično pripombo. Kar se pa tiče izvedbe kot take, bi dejal, da je bila sicer dognana kot celota, vendar je velikokrat prišlo do neujemanja med solistom in orkestrom.

ORKESTER IN ZBOR GLASBENE MATICE

18. aprila je na zadnjem letošnjem abonmanskem koncertu GM sama tržaška glasbena šola predstavila lasten orkester in zbor, ki ju vodi dirigent Janko Ban. Kot vokalni solisti pa so nastopili še gostje iz Ljubljane, sopranistka Majda Hercog, altistka Alenka Dernač-Bunta, tenorist Jurij Reja in basist Jože Stabej. Na sporedu so bile skladbe slovenskih avtorjev poznorenesančne in baročne dobe. Spored je otvoril godalni orkester, ki je izvajal »Ballette«³ št. 2 Janeza Krstnika Dolarja. Orkester je dalje izvajal 2 Paduani in Gagliardi in sicer št. 1 in št. 9 (Echo) manj znanega Izaka Poša. Na oder je nato stopil komorni zbor GM vedno pod vodstvom Janka Bana in nazor-

no podal dva Gallusova madrigala (Libertas animi cibus in Cogitate Miseri) in en motet (De sancta trinitate). Prvi del koncerta so zaključili skupaj zbor, solisti in orkester z orglami. Izvajali so motet Gabrijela Plavca »Dic Maria«. V drugem delu smo poslušali Miserere mei Deus za soliste, zbor, orgle in godalni orkester Janeza Krstnika Dolarja.

Glede samih skladb: bile so to sveže in kvalitetne skladbe, razen morda Poševe. Slednje so vzbudile vtis šolskosti, monotonosti in razvlečenosti. Poleg Dolarja, ki ga deloma že poznamo, pa je presenetil predvsem motet Dic Maria, G. Plavca, s svojo čudovito ekspresivnostjo in nenarejeno preprostostjo. Gallusa pa že itak ne samo Slovenci ampak svetovna muzikologija ima za enega najznačilnejših predstavnikov beneške polifonske šole. Vse to priča pravzaprav o pomembnosti slovenske glasbene ustvarjalnosti in to ne šele za časa romantike, kot se je zgodilo z literaturo, ampak že v 16. in 17. stoletju.

Glede izvedbe: orkester nam žal ni pripravil ravno najboljšega preseñčenja, saj je bilo posebno pri Pošu preveč neuravnovešenosti ritmičnega in intonacijskega značaja. Boljša od Poša je bila izvedba Dolarjevih Ballettov. Drugače je bilo z zborom, ki je posebno pri Gallusu prikazal res natančno in nazorno izvedbo, kar je za polifonsko kontrapunktično glasbo vse prej kot lahko. Zbor je bil vseskozi glasovno uravnovešen, pa čeprav brez kake izjemne potence v volumnu, kar je seveda pripisati tako omejenemu številu pevcov, kakor tudi relativno kratkemu obdobju zborovega življenja. Ta vestna in smiselna pripravljenost je vsekakor plod dela dirigenta Janka Bana, kateremu gre zato vsa pohvala. Glede ostalih dveh skladb, kjer so nastopili tudi solisti, bi pripomnil, da se slednji niso vedno najbolje ujemali z orgelsko spremljavo, slednja pa je pri Dolarju bila prešibka, saj se iz celotnega orkestra sploh ni slišala. Med solisti se je gotovo najbolj izkazal tenorist Jurij Reja, katerega pa v Trstu že poznamo. Basist Stabej se mi je zdel bolj primeren za skladbe dramatičnega in romantičnega značaja. Obe mladi pevki pa sta pokazali fin glasbeni čut in smemo torej od njiju ob poveča-

nem glasovnem volumnu pričakovati še mnogo.

Kljub omenjenim pomanjkljivostim je Glasbena Matica s tem koncertom dostojno proslavila 75-letnico svojega obstoja. Želimo ji še mnogo let plodovitega dela na glasbenem področju.

TOMAŽ SIMČIČ

Spomini opernega pevca Antona Dermote

Pri založbi Paul Neff na Dunaju in v Berlinu je izšla zanimiva knjiga spominov, ki jih je v nemščini napisal mednarodno znani operni pevec Anton Dermota. Dermota je slovenski rojak, doma iz Kroke pri Radovljici, kjer se je rodil leta 1910. »Tisoč in en večer«⁴ — tak je naslov leta 1978 izišlih spominov tega izkušenega in marljivega opernega pevc, ki je s svojim liričnim tenorjem, z disciplino in izredno vztrajnostjo dosegel vidne umetniške uspehe od Dunaja do Buenos Airesa in do daljne Avstralije — ne bo pritegnil le ljubiteljev glasbe na nemškem kulturnem prostoru, temveč tudi mnoge slovenske rojake, ki jim nemščina ni tuja. Poleg tega bi bilo prav, da bi se našla tudi kaka slovenska založba, ki bi natisnila pričujoče Dermotove spomine v slovenskem prevodu, saj so kulturnozgodovinsko zanimivi in povezujejo usodo Slovence, ki izhaja iz skromnih pogojev enega najrevnejših slovenskih področij, z uspešno uveljavitvijo na najodločilnejših opernih deskah svetá.

Kropa je poseben slovenski kraj s svojevrstnim razvojem in posebno določenostjo, ki jo je narekovalo kroparsko žebjarstvo. Spomnimo se samo na znano pesem Otona Župančiča »Kroparji«, v kateri je ta mojster slovenske besede plastično predstavil nekdanjo staro žebjarstvo obrt, ki je bila pravzaprav že prava industrija: »Kdo pa tisti so štokrljači / To so kroparski kovači, / to žebjarji so iz Kroke ... / Kdo pa tisti so trkljači? / To so kroparski kovači; / Kládivo jim v roki pleše, /

pesmi poje, iskre kreše ... // Anton Dermota izvira iz te zgodovinsko tako zanimive Kroke, ki je živa učilnica o razvoju železarstva in žeb-ljarstva že v predindustrijskem ča-su. Avtor nam na prvih straneh svo-je knjige predstavi ta nenavadni svet, ki ga moremo danes le v oddaljenih spoznati v muzeju, kar je on občutil še na lastni koži. Starši so živeli v skromnih pogojih, kot žeb-ljarji. Dermota pristavlja, da je prišel tako-rekoč »med delom«, na svet, v tisti težki nuji, med ognjem in nakova-lom, kladivom in ropotom. Prvo poglavje Dermotovih spominov je prava kulturna zgodovina Kroke, a tudi slovenskega življenja na Kranj-skem v času avstroogrske monarhije. Družinsko življenje v umetnikovi mla-dosti je bilo še popolnoma patriar-halično, skromno, a urejeno. Dermota opisuje pokrajinske značilnosti svojega kraja, njegov sestav in vse tisto, kar je rojevalo svojevrstno lo-kalno kulturno dejavnost, ki je bila nekoč zelo izrazita. Dermota je mo-ral biti senzibilen, »umetniški« otrok, saj je na izrazit način občutil slo-vesnost in tudi umetniško moč cer-kvenih praznikov, povezanih z lepimi ljudskimi običaji, ki jih avtor na do-kaj podroben način opiše. Danes skoraj več ne moremo razumeti, da je bila Dermotova mladost material-no nadvse trpka, da na večer v izbi ni gorela niti sveča. Zato so domači sedeli v izbi kar v temi, prepevali ljudske pesmi in si kaj pripovedova-li. Verjetno se je tu, in ob poslu-šanju cerkvenega petja, že v zgodnji Dermotovi otroški dobi sprožil neki skriti in skrivnostni mehanizem, ki je pevsko nadarjenega otroka vedno bolj približeval zakonom glasbenih svetov. Avtor opisuje svoja prva šol-ska leta v družini, kjer je bilo enajst ali celo dvanajst otrok, kar ni več mogoče natančno ugotoviti. V osnov-ni šoli, ko so ji tedaj rekli ljudska šola, je bil med najboljšimi učenci. Kot eden najboljših učencev je leta 1916 in leta 1917 prejel srebrno krono s podobo cesarja Franca Jože-fa, vtkano v modro svilo, kar je bilo neke vrste odličje. Ker starši niso imeli denarja, da bi otroka poslali v višje šole, je moral za malega hlap-ca na Bled k nekemu precej stare-mu župniku, bratu kropskega duš-nega pastirja. Na Bledu se mu ni najbolje godilo, a pritegnili so ga

zvoki vojaške godbe iz parka. Narav-nost pretresljiv je Dermotov popis hleva, v katerem je dvanajstletni hlapčič v družbi krav in konjev mo-ral spati. Edini tovariši v tej zapušče-nosti so mu bile živali — in svoje-vrsten in trpek občutek se rodi v bralcu, ko bere Dermotov opis ču-dnih noči v hlevu, ko je bilo najbližje in najboljše bitje konj, ki se je ne-nadoma sredi noči pojavil nad njego-vim ležiščem in ga zbudil s svojim vročim dihom in s svojo ljubeznivo bližino. Dermota nikoli ne obtožuje, nikoli ne izvaja političnih, ideoloških ali drugih konsekvenc. Bivanje je zanj nekaj samoumevnega, plavanje v ve-likem dihu sveta in neba, v usodi, ki nam je določena. Ta usoda je bi-la Antonu Dermoti naklonjena. Župnik v Kropi je spoznal glasbeno nadarjenost blejskega hlapčiča. Dermota je prišel v Ljubljano v škofijsko šolo za orga-niste. To ustanovo so v glavnem vo-dili duhovniki in je bila pomembna za razvoj glasbenega delovanja na Slo-venskem. Dermota omenja dva učitelja glasbe, ki ju je ohranil v traj-nem spominu, prelata Franca Kimov-ca in monsignorja Stanka Premrla. Premrl ni bil le komponist in stolni kapelnik, temveč tudi ravnatelj ljub-ljanske škofijske šole za organiste. Poleg tega je bil velik poznavalec org-el. Njegova zasluga je bila, da je pred drugo svetovno vojno tudi v manjših slovenskih podeželskih cer-kvah vidno cvetela verska glasbena kultura in da so tudi v manjših cer-kvah stale orgle, vidno negovane in v dobrem stanju. Že po drugem letu šo-lanja v škofijski šoli za organiste je Dermota mogel prevzeti skromno, a dovolj zahtevno službo organista v ljubljanski cerkvi svetega Florijana. V tretjem šolskem letu je že smel muzi-cirati na mogočnih orglah ljubljanske stolnice. Kljub temu Dermota ni po-stal organist in tudi ne učitelj glas-be, kar bi bilo možno. Neka močna notranja sila ga je gnala odločilno k petju, ki ga je privlačevalo z usodno močjo. Po letih ljubljanskega šolanja, ko se je prebijal s trdno voljo in s pomočjo svojih duhovnih mecenov skozi trdo šolo življenja, je bil naj-prej organist na Bledu pri župniku, pri katerem je še nedavno moral župnik ni dosti bolje ravnal z njim. Opravljati mu je moral vsakovrstne biti za hlapca. Tudi tokrat ostareli posle, med drugim tudi mežnarska

dela. Vsak dan se je moral vzpenjati na vrh blejskega cerkvenega zvonika in navijati tamkajšnjo uro. Seveda je bil vesel, ko se je kolo življenja to-liko zasukalo, da je prišel nazaj do-mov v Kropo, kjer je prevzel manj-šo uradniško službo, istočasno pa je postal organizator tamkajšnjega raz-vejanega glasbenega življenja.

Končno je spet odšel v Ljubljano in postal član opernega zbora ljub-ljanske opere. Istočasno je obisko-val glasbeni konservatorij in se iz-popolnjeval v znanju in veščinah. Kot član opernega zbora opere v provin-ci je sodil, kot pristavlja v spominih, nedvomno h glasbenemu proletari-ztu. Neprijetne so bile tudi številne intrige med člani opere. Želel se je še bolj glasbeno izpopolniti. Zato je bil vesel, ko je dobil štipendijo za študij na Dunaju, čeprav mu tedanji ravnatelj ljubljanske opere, pevec Ju-lij Betetto ni bil naklonjen in se je o Dermotovem glasu izrazil takole: »Iz tega glasu ne bo nič!«. Preden je odšel na Dunaj, je Dermota doži-vel tudi prve trenutke ljubljanskega radia, kjer je pel številne arije in tudi slovenske narodne pesmi, med-tem ko ga je na klavirju spremljal doktor Švara.

Na Dunaju se je Dermota začel glasbeno izpopolnjevati. Gojil je sti-ke z nekaterimi dunajskimi Slovenci, ki so bili gostoljubni in ljubeznivi. V času, ko še ni vedel, kako bi se mogel do sitega najesti, so ga prav ti slovenski dunajski rojaki vabili na svoje domove, kjer se je zlasti ob nedeljah lahko prijetno odpočil in tu-di okrepčal za nadaljnji delovni in študijski teden. Njegova učiteljica petja je bila svojevrstna gospa Ma-rie Radó, ki je vzgojila še vrsto drugih jugoslovanskih pevcev.

Končno se je na obzorju pojavila velika možnost. Čeprav bi lahko po-stal član graške opere, se je odločil za zahtevnejši boj za vstop v dunaj-sko opero. 1. septembra 1936 je po-stal redni član dunajske državne o-pere. Doživel je veliko slavnih pev-cev in pevk, ki so danes že legenda, a tudi vrsto slavnih dirigentov od To-scaninija preko Josefa Kripsa, Knap-pertsbuscha, Karla Böhma do Her-bertha von Karajana. Njegovim pred-stavam so prisostvovali različni kro-nani in nekronani odličniki tedanje-ga sveta, med njimi tudi Adolf Hit-ler in Nikita Hruščev. Zadnja sta

mu poklonila tudi vizitki z osebnimi posvetili. Leta 1939 se je Hitler mudil v Salzburgu in prisostvoval tamkajšnjemu poletnemu glasbenemu festivalu. Ogledal si je predstavo Mozartove opere »Don Juan«, v kateri je sodeloval tudi Dermota. Ob koncu je Hitler nastopajočim pevkam in pevcem podelil velike lovorjewe vence z osebnimi posvetili. Nastopajoči so stali na odru in pozdravljali s fašističnim »nemškim pozdravom« vzdignjene roke. Edini, ki tako ni pozdravil, je bil Dermota. Zdelo se mu je neprijetno, da bi kot jugoslovanski državljan dvigal roko na fašistični način. Zato je z obema rokama držal venec in se delal neumnega. Njegovo vedenje je pozneje izzvalo pravo majhno interno revolucijo v dunajskem opernem zboru, oblasti pa k sreči niso reagirale, tako da Dermota ni imel posledic. Nasprotno, Hitlerjevo posvetilo je pozneje rešilo življenje Dermotovega brata v Kropi, ko je prišel v težave pri nemških okupacijskih oblasteh.

Dermota je pel številne operne vloge, med drugim seveda tudi v slovanskih in italijanskih operah. Posebno pa je ljubil Mozarta. Zato je znan kot nadvse senzibilen in adekvaten interpret vlog in Mozartovih oper »Čarobna piščala«, »Ugrabitev iz seraja«, »Così fan tutte«, posebno pa »Don Juan«, kjer je pel vlogo Octavia. Gostoval je po številnih velikih opernih hišah svetá, precej zlasti v slavnem Teatru Colon v Buenos Airesu. Tu je prišel v stik tudi z nemškimi in slovenskimi izseljenci najrazličnejših valov. Prvič v zgodovini buenosaireške opere je pel tudi v slovenskem jeziku za slovenske rojake v Argentini, ki so ga ljubeznivo sprejemali medse. Isto se je ponovilo tudi v Avstraliji, kjer je gostoval v dvoranah in kinematografih, ker v petdesetih letih tam še ni bilo opernih hiš. Seveda je Dermotova knjiga polna najrazličnejših anekdot, saj je znano, da dunajska opera kar šumi kot čebelji panj od najrazličnejših namigov in intrig. Avtor omenja tudi svoj slovenski izvor in težave, ki jih je po vojni imel zaradi svojega »jugoslovanskega državljanstva«. Tako je leta 1948 pel z dunajsko državno opero tudi v Rimu. Na slavnostnem sprejemu, med odličniki iz političnega, gospodarskega in kulturnega življenja ter med tujimi diplomati, se

je prikazal tudi tedanji jugoslovanski veleposlanik in pred osuplimi gosti zahteval Dermotovo osebno izkaznico. Hkrati mu je vedel povedati, da na tem sprejemu nima kaj iskati, če noče računati z resnimi posledicami. Zadevo je moral utišati in pomiriti avstrijski veleposlanik doktor Schwar-

BRALCEM

Sredi leta naslavlja Mladika prošnjo vsem bralcem, naročnikom in prijateljem, da bi jo podprli in ji omogočili nadaljnje redno izhajanje. Kljub stalnemu naraščanju cen, ki je prizadelo vsako kulturno dejavnost in tisk še posebej, je Mladika ob podpori Slovenske prosvete, javnih ustanov in predvsem bralcev-podpornikov ohranila isto ceno 500 lir že tretje leto zapored, medtem ko se je cena dnevnikov v tem času kar podvojila.

Zadnje čase pa postaja stanje nevzdržno. Živi tiskarski stroški že daleč presegajo dohodke od prodaje. Mladika je trenutno v prodaji po polovični ceni, saj stane izvod (brez našega dela!) okroglih 1000 lir.

Znano nam je, da je za nekatere bralce tudi 500 lir precejšnja vsota, ki si jo morajo odtrgati od drugih nujnih osebnih stroškov. Zato bomo skušali obdržati vsaj do konca leta isto ceno 500 lir, kar bo možno samo, če boste tisti, ki morete, še nadalje prispevali v tiskovni sklad.

Prosimo vas, da Mladiko širite, da iščete novih naročnikov in nam tudi na ta način pomagate. Tudi nov naročnik predstavlja za nas prispevek v tiskovni sklad.

Mladika danes ne bije plat zvana. Prosi samo tiste, ki morejo, da ji pomagajo v finančni stiski. Hvala.

MLADIKA

zenberg. V Buenos Airesu je na nekem srečanju lahko opazoval pogovor dveh nekdanjih voditeljev, ministrskega predsednika v vladi jugoslovanskega kralja Petra II. Stojadino-

viča in nekdanjega vodje takoiimenovane »Neodvisne države Hrvaške« Anteja Pavelića, ki sta se pogovarjala, kot da se med njima ni nikoli nič zgodilo in Pavelić ni bil bistveno kriv za umor jugoslovanskega kralja Aleksandra v Marseillu.

Leta 1962 se je Dermoti zgodila zelo huda nesreča. Na dunajskem Ringu v bližini opere je prišel pod tramvaj tako, da so ga takoiimenovane grablje na sprednjem delu voza pehale pred seboj. Dalj časa je moral biti v bolnišnici. Pozneje je spet pel, vendar je postopoma moral omejiti svoje napore nastope. S svojo ženo, gospo Hilde Berger-Weyerwald, ki ga stalno ob pevskih nastopih spremlja na klavirju in mu je tudi drugače v vzorno pomoč, se je posvetil negi umetne pesmi, a tudi pedagoškemu delu na dunajski Akademiji za glasbo in upodabljajočo umetnost. 26. oktobra 1977, ob štiri-desetletnici svoje pripadnosti dunajski državnim operi, je pel naslovno vlogo Palestrine iz istoimenske opere Hansa Pfitznerja. Po tem naporu je doživel srčni napad in se je moral spet zdraviti. V svoji kultivirani dunajski hiši, polni umetniških dragocenosti, Dermota rad muzicira na svojih orglah in je sploh ustaljen, miren človek, ki ljubi dom in družino. Prejel je mnogo častnih odlikovanj. Že leta 1946 so ga imenovali za komornega pevca, papež Janez XXIII ga je odlikoval s posebnim odličjem Svetega sedeža, leta 1956 mu je avstrijska republika podelila častni naziv profesor, leta 1977 je prejel Veliko srebrno odličje za zasluge do republike Avstrije, leta 1974 pa tudi Red jugoslovanske zastave z zlatim vencem.

Dermotova knjiga spominov je napisana mirno in solidno. Literarno gledano seveda ne kaže kakih posebnih stilističnih in miselnih posebnosti. A to tudi ni bil avtorjev namen. Vsekakor bodo po zajetnem, 358 strani drobnega tiska obsegajočem delu z osemnajstimi poglavji, številnim slikovnim materialom in važnimi seznammi, segali mnogi ljubitelji glasbene umetnosti, a tudi kulturni zgodovinarji — in končno, kar bi bilo želeti, slovenski rojaki, ponosni na umetnika Slovenca, ki se je uveljavil na zahtevnih odrih svetá.

Lev Detela

»PAZZESCO!«

Trg Osvoboditve v Ljubljani. Na kraju prežetem s slovensko zgodovino nehoti prisluhnem italijanski govorici, ki že po tonu izraža zgražanje. Pomenkujeta se Italijana, ki sta v slovensko prestolnico očitno prišla skleniti poslovne zveze. »...Pazzesco!« vzkligne prvi ob koncu stavka, ki sem ga mimogrede ujel. Čudi se, da ljubljansko podjetje raje sodeluje z Italijanom v Trstu kot pa, da bi privoščilo zaslužek konkurenčnemu podjetju v Ljubljani.

(Podpis)

»NAČELNOST — SLOVENSKA POSEBNOST?«

Misel je bila izrečena v **Mladiki**, 2-3, na strani 25. Saša Martelanc je po slovarjih iskal za slovensko NAČELNOST ustrežno besedo v tujih jezikih, pa je ni našel. Tako-le zaključuje:

»Naj to pomeni, da je beseda težko prevedljiva ali celo neprevedljiva? Če bi bilo to res, sledi logičen sklep, da je upoštevan jezik ne poznajo. Smo torej pred neko slovensko posebnostjo ...?«

Menda bo že res, da je vsak Slovenec jezikoslovec, vsaj dokler modruje sam sebi v veselje. Odgovor na postavljeno vprašanje pa se glasi tako-le:

Definicija NAČELNOSTI, kot jo citira g. Martelanc, ni: »lastnost, značilnost načelnega«, kot pravi **Slovar slovenskega knjižnega jezika** (definicije besed v slovarjih bi nikoli ne smele biti cirkularne, a za to napako ni odgovoren g. Martelanc) ampak: »zvestoba načelu, principu, načelom«, kot bi bilo treba popraviti v prihodnji izdaji slovarja. Naj pojasnim s primerom iz angleščine.

Angleška beseda za NAČELO je PRINCIPLE, ki ga **Webster New Collegiate Dictionary** (1977) definira »a rule or code of conduct«. Za CODE ima Webster: »a system of principles or rules;« za slovensko NA-

ČELNOST, kot jo je treba razumeti po definiciji, pa bomo našli v angleščini INTEGRITY, z definicijo: »firm adherence to a code,« kar ustreza našemu pojmu besede. Seveda s tem pojasnilom nimam namena segati v zaključke, ki jih pisec duhovitega uvodnika izvaja iz svojega odkritja.

Kritični bralec **Mladike**
z druge strani Oceana

SLOVENŠČINA IN ITALIJANI

Bral sem v glasilu Liste za Trst in tudi v Piccolu pisma bralcev proti dvojezičnosti. Sprašujem se, zakaj tak odpor do dvojezičnosti in tolik strah pred njo. V bistvu pomeni odpor do dvojezičnosti odpor do slovenščine. Ta strah in odpor je globoko zakoreninjen v duševnosti Tržačanov, naših italijanskih someščanov. Toda zakaj? Zato ker Italijani iz Trsta (in morda tudi drugod v obmejnih krajih) se boje, da bi se morali učiti slovenščine. To, kar bi bilo za vsakega drugega pametnega človeka in tudi za poštenega Italijana iz notranjosti Italije sijajna priložnost (naučiti se tujega jezika), to je za Tržačana nekaj strašnega. Zakaj? Zakaj se Italijan v Trstu noče naučiti slovenščine, to se sprašujem.

O tem sem razmišljal in zdi se mi, da sem našel vsaj en možen odgovor. Tržačan se v bistvu boji *povratka nazaj*. Boji se povratka h koreninam, ki so v pre mnogih primerih slovenske. Ni namreč skrivnost, da so tržaški Italijani vsaj 90% bivši Slovenci. Odtod strah, da bi se morali vrniti k svojemu zatajenemu slovenstvu. To bi bil zanje pravi psihoški pretres.

Toda Tržačan - Italijan mora premagati ta strah. Najti mora pot k notranji osvoboditvi: če to pomeni povratek nazaj, h koreninam, se mora tudi s tem sprijazniti.

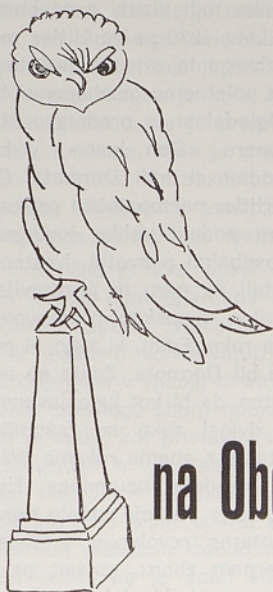
R. Č.

V oceno smo prejeli:

Europa Ethnica, 1-1979

Primorska srečanja, 13-79

Jože Krivec: Pij, fant, grenko pi-jačo! Izdala SKA, Buenos Aires 1978.

Čuk

na Obelisku

TELEFONADA S TRAKU (Po odgovoru izleta Primorskega dnevnika na Poljsko)

Glas iz Trsta: Smrt fašizmu! Tukaj tov. Ideološek. Želim govoriti z ambasado Socialistične republike Poljske v Rimu.

Glas iz Rima: Pri telefonu svetnik ambasade Zafrkinski. Prosim.

Glas iz Trsta: Kako je mogoče, da ste nam odpovedali vize za izlet na Poljsko, ki smo ga organizirali med tržaškimi Slovenci?

Glas iz Rima: Iz vnebovpijočih razlogov državne varnosti.

Glas iz Trsta: Kakšnih?

Glas iz Rima: Živite na Luni? Ne veste, kaj grozi socialistični republik Poljski v prvih dneh junija?

Glas iz Trsta: Le kaj naj ji grozi, če ima za sabo najširše ljudske množice!

Glas iz Rima: Mislite, da naša Partija more v takšnih trenutkih kar tako razmetavati na stotine dragocenih špicljev za neke domnevne turiste?

Glas iz Trsta: Ampak oboroženi z naukom marksizma-leninizma ...

Glas iz Rima: Se vam sploh sanja, kakšen krvavi pot poti naša policija že en mesec prej? Že samo potakniti nekaj vagonov mikrofonov pred papežem.

Glas iz Trsta: Oprostite, tovariš Zafrkinski, ampak tukaj gre za ne-
sporazum. Mi nismo pobožni!

Glas iz Rima: Kaj?

Glas iz Trsta: Zaradi nas bo vaša policija lahko sedela v senci in pila Coca-Colo. V našem primeru ne gre za kakšno romanje! Menda ne mislite, da nam je šlo za kakšno Čenstohovo?

Glas iz Rima: Za kaj pa?

Glas iz Trsta: Za čim progresivnejši turizem. Recimo za ogled naravnih in socialističnih znamenitosti Poljske.

Glas iz Rima: In to nekaj tednov pred prihodom njegove svetosti papeža Janeza Pavla II.?

Glas iz Trsta: To pa je absoluten slučaj: moja častna revolucionarna beseda.

Glas iz Rima: Za socialistično varnostno službo slučaja ni. To so slučaji, ki jih dela CIA.

Glas iz Trsta: Da bi imel naš Primorski dnevnik v mislih kakšno božjo pot! Da bi mi hoteli ogrevati ozračje za papeža! To je groba žalitev, tovariš Zafrkinski!

Glas iz Rima: Ne razburjajte te, tovariš Ideološček! Primorski dnevnik po potrebi objavlja tudi slike duhovnikov, ko blagoslovljajo kakšno novo poimenovano ščlo na Krasu.

Glas iz Trsta: Kar pogledajte, če boste našli kakšnega duhovnika po časopisih v Ljubljani, kjer so slovenski komunisti na oblasti. Tukaj je pač treba še potrpeti. Vam se je lahko nasmihati evrokomunizmu ...

Glas iz Rima: Dokler papež ne bo spet stopil na letalo za nazaj, se bomo bolj malo nasmihali. Sicer pa je naša Partija brez določenih kompromisov.

Glas iz Trsta: Pa le imate vojaške kaplane v armadi in puščate procesije Rešnjega telesa po Varšavi ...

Glas iz Rima: Vam je CIA naročila, da tako izzivate, tovariš Ideološček?

Glas iz Trsta: Lepo vas prosim, tovariš Zafrkinski: le kdaj ste vi v svoji brezkompromisnosti zažgali kakšnega škofa? Papeže dajete svetu, to je! Pa še mlade in športne, namesto starčevskih in krmežljavih!

Glas iz Rima: Zdaj vidim, da vas je organizirala kaka klerikalna potovalna agencija.

Glas iz Trsta: Iz protesta pojdemo v Turčijo, da veste!

Glas iz Rima: Srečno pot!

KRŠČANSKI SOCIALISTI, NA PLAN!

Iniciativni odbor Zveze bivših aktivistov Osvobodilne fronte, ki se je pred kratkim osnovala v Trstu, sporoča, da je zvest nekdanjemu izvirnemu značaju Osvobodilne fronte rezerviral v odboru eno (1) mesto za predstavnika krščanskih socialistov. Kakšna nova pugleška izjava ni predvidena.

Med prijavitelci bo imel prednost mlajši človek, ki gre kdaj k maši in je deloma proti abortusu.

Smrt itd. svoboda itd.

Iniciativni odbor

NOVA PLOŠČA ZA JEZIKOVNI POUK

Stane Dolanc: Govor v srbohrvaščini v Bohinjski Bistrici ob 60-letnici KPJ. Izdalo Slavistično društvo, Ljubljana.

PROGLAS ČUKa SLOVENCEM V ITALIJI

Slovenci kremeniti, Slovenke kremenite, stopimo v korak — da naredimo dvojezičen — naš domači tlak!

Italijani nam dvojezičnosti nočejo dati. Zato poslušajte predlog ČUKa: Vzemimo si jo samozavestno sami! Mar nam SKGZ ni že dala zgled na vseh svojih plakatih? Kaj čakamo, da bi jo posnemali? Na zborovanjih, na sestankih, na poimenovanjih slovenskih šol, pri balincanju, na plesiščih, povsod!

Zato naj ČUK sam, da bi dal dober zgled, zaključi svoj poziv v novem slogu:

Slovenci kremeniti - Sloveni di quarzo, da bi se postavili po robu (per ficcarci sul margine) našim narodnim sovražnikom in bili kos (per essere merli) njihovemu pritisku (alla loro palpazione) in zadihali (e per sbuffare) v novi poosimski zarji, ne metajmo puške v koruzo (non gettiamo i fucili nel mais), ampak si dvojezičnost VZEMIMO SAMI!

Ne bomo tiho — Non terremo il becco —

ČUK

OBČNI ZBOR SKGZ

Zvedelo se je, da bodo na prihodnji občni zbor Slovensko kulturne gospodarske zveze, ki bo predvidoma zaradi širše teritorialne zastopanosti v Koludrovici, povabljeni jugoslovanski zunanji minister Vrhovec, predsednik Palestinskega osvobodilnega gibanja Arafat in tajnik Organizacije združenih narodov Waldheim. Svetovni tisk pa bodo med drugim zastopali pariški LE MONDE, kölnska FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG in buenosaireska LA PRENSA.

Glavni referat — ob simultanjem prevajanju — bo imel predsednik zveze Boris Race.

Prireditve bo združena s praznikom terana in pršuta v bližnjem Saležu in Zgoniku. Ljubitelji umetnosti bodo imeli na razpolago Kraško hišo v Repnu, folkloristi pa Efo v grmovju nad vasjo.

»NAFTNI POST« V JUGOSLAVIJI
ODLOČITEV ZVEZNEGA IZVRŠNEGA SVETA, KI JE BREZ DVOMA RAZBURILA NAJBOLJ STRASTNE LJUBITELJE SEDEČEGA BRZENJA (SAJ ŠE NE VEDO, DA SI BODO SLEDNJIČ LAHKO POŠTENO ODPOČILI ŽIVČNI SISTEM IN POSTALI KOT PEŠCI ALI KORISTNIKI JAVNOPREVOZNIH SREDSTEV DRUŽABNEJŠI), PA JE NEPRIJETNO IZNENADILA TRŽAŠKE MALE TRGOVCE.

(Novico je Čuk prepisal iz Primorskega dnevnika 14. aprila letos.)

LISTNICA UPRAVE

Podporno naročnino so nakazali: Jože KANDUČ, Bari; Anica ZAHAR, Trst; Jožko BRATINA, Gorica; Adrijana KRAPEŽ, Trst.

Za tiskovni sklad MLADIKE so darovali:

Ugleden slovenski rojak v zdomstvu - 100 dol.; Metoda Žvanut, Gorica - 5.000 lir; Stojan Kertelj, ZDA - 3 dol.; N.N., Gorica - 10.000 lir; Darjo Durčič, Gorica - 30.000 lir; Andrej Kranjec, Trst - 50.000 lir.

Matejka ob 3. obletnici očetove smrti 10.000 lir; v spomin pok. Frančiške Peterlin: Felicita Vodopivec 10 tisoč lir; v isti namen druž. Perčič 10.000 lir; v isti namen M.M. 10 tisoč lir.

Podpornikom in darovalcem se MLADIKA iskreno zahvaljuje!

zasmehindobrovoljozasme

Trije prijatelji so šli v gozd, nabirat polže. Eden od njih se je kmalu naveličal in zaostal za drugima dvema. Ko sta se onadva vrnila s polno košarico polžev, tretji pa s prazno, se je opravičil: »Kaj hočeta, samo enega polža sem srečal, pa še ta mi je ušel.«

NOVA KNJIGA EGIDIJA VRŠAJA

V založbi »Mladike« je pravkar izšla tretja knjiga ekonomista in časnikarja Egidija Vršaja: »La cooperazione economica internazionale, Est-Ovest e Nord-Sud« (Mednarodno gospodarsko sodelovanje, Vzhod - Zahod in Sever-Jug).

Knjiga je razdeljena na tri dele: I. Helsinki - Evropska gospodarska skupnost - SEV (Comecon); II. Italija - Vzhod; III. Italija-Jugoslavija - Tretji svet (dežele v razvoju).

Pri slovenščini profesor razlaga glagol:

»No, kaj spada h korenu?«

Učenec: »Peteršilj.«

Zdravnik sreča prijatelja, ki se vrača z lova. Smehljaje ga vpraša: »Spet nič plena?«

Lovec: »Ti se kar smeji! Zajci ne stojijo na miru kot tvoji bolniki.«

»Kaj tvoja žena ne zna kuhati?«
Kje pa! Edina stvar, ki jo je zmožna spraviti do vretja, je moja kri.«

Na razpravo pripeljejo potepuha, osumljenega, da je ubil iz koristoljublja.

»Poznate ta nož?« ga vpraša sodnik.

»Ne.«

»Torej zanikate. Peljite ga nazaj v celico.«

Teden dni kasneje ga spet pripeljejo pred sodnika. Sodnik mu pokaže nož:

»Poznate ta nož?«

»Da, poznam.«

»No, dobro, da vsaj tega več ne tajite. Odkod poznate ta nož?«

»Vi ste mi ga prejšnji teden pokazali!«

»Gospa, bi mi dali kos torte?«

»Zakaj pa torte? Kupite kruh, če ste lačni!«

»Že, a danes imam rojstni dan.«

Slovenska prosveta - Trst
in Zveza slovenske katoliške
prosvete - Gorica

RAZPISUJETA

tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1979. Izid bo javno razlase ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije. Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

Počitniški dom »Pri sestrah«

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov: 33010 BELA PEČ - FUSINE V. R. via Laghi 1
Telefon 0428/61027 - 059/695791

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

Na peščini so kopalci večkrat zapazili miši. Nekdo je rekel, da so to prave poljske miši, ki jih privabijo sem odpadki.

Naslednjega dne so se miši spet pojavile. Irena, stara šest let, o miših bolj malo ve. Slišala je že za poljsko državo. Zavpila je: »Spet prihajajo miši iz Poljske!«

Marino je dobro opravil avdicijo za neki film. Ves vesel je prišel domov:

»Dobil sem vlogo!«

»Kakšno?«

»Igral bom zakonskega moža.«

»No, za začetek je dobro,« je zagodrnjal oče. »Upam, da ti bodo dali pozneje tudi kako vlogo, kjer boš kaj govoril.«

CENA 500.- LIR